KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

11e JAARGANG - AUG. '68 - NR. 3/4

Verschijnt 1 x per 2 maanden

INHOUD

Afscheid en introductie 61
Diverse mededelingen 62
Wat weten wij van de redenen van bedanken en wat doen wij aan de bedankjes? . . 64
Nog eens: het hoofdbestuur aan het werk 67
Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking 68
Uit de jaarverslagen van de gemeenschappen over 1966 70
Berichten uit de gemeenschappen 70
Enquete 1967 van de gemeenschap Groningen 73
Enkele notities over het werk van de sprekers en de gang van zaken op onze bijeenkomsten 76
Boekbespreking: Krant, radio en televisie 77
Sociale wijkopbouw 79
Boekbespreking: Het Humanistisch Verbond 85
Futurologie 86
Enkele opmerkingen van prof. Banning 87
Education permanente 88
Gewetensbezwaren militaire dienst 89
Plaatselijke G.V. — statistisch overzicht 93
Dienstencentra voor bejaarden 96

TIJD EN TAAK

5 oktober	Vergadering Verbondsraad
26 oktober	Regionale Kaderconferenties
9 november	Vergadering Jongerenraad
23 november	Conferentie over humanistisch vormingsonderwijs
24 november	Conferentie Socrates
7 december	Vergadering Verbondsraad

KADER

ORGAAN VAN HET

HUMANISTISCH VERBOND

REDACTEUR: J. DE LEEDE,
VAN MECKL. SCHWERINLAAN 31, WADDINXVEEN, TEL. 01828-2887

ADMINISTRATIE: POSTBUS 114, UTRECHT, TELEFOON 030—24641

AFSCHEID EN INTRODUCTIE

Het is al weer ruim 7 jaar geleden, namelijk in het nummer van januari-februari 1961, dat ik het aftreden van mijn voorganger Coenders als eindredacteur van „Kader" aankondigde en me zelf als zijn opvolger voorstelde. Het blad had toen nog drie redacteuren, n.l. voor de drie afdelingen die respectievelijk „De Gemeenschap", „Geestelijke Verzorging" en „De Stemvork" heetten, het laatste voor de sprekers. Dat is enkele jaren later gewijzigd en de gehele samenstelling van het blad kwam onder mijn leiding.

De eerste tijd heb ik er zelf veel in moeten schrijven. Daar is gelukkig wijziging in gekomen, van vele kanten kwamen bijdragen. Het blad won daardoor belangrijk aan betekenis en nog niet zo lang geleden heb ik eens laten rondvragen, hoe men het beoordeelde en of onze medewerkers in gemeenschappen en elders er wel prijs op stelden. Het kost altijd veel tijd om het samen te stellen en aangezien het gratis worden verspreid ook een heleboel geld. Maar de meeste reacties waren gunstig en vooralsnog ziet het hoofdbestuur dan ook geen reden om het af te schaffen, al vormt het een zware post op de begroting.

Zoals de meeste lezers ongetwijfeld zullen weten, ben ik geruime tijd ziek geweest, waarbij me alle arbeid was verboden. En hoewel ik sedert enkele maanden weer wat mag werken, zal dat een gering deel blijven van wat ik vroeger in mijn functie als organisatie-secretaris kon doen, om van de rest nog maar niet te spreken. In elk geval is het nodig geworden een aantal wijzigingen aan te brengen in de organisatorische sector, en anderen met werk dat ik voorheen deed te belasten. Dat proces is nog niet helemaal voltooid, ook al omdat ik zelf nog niet weet wat ik mag blijven doen. Maar zoveel weet ik al wel, dat ik niet meer op bezoek zal kunnen gaan bij onze gemeenschappen en dus de functie van organisatie-secretaris niet meer kan vervullen. Dat is voor het hoofdbestuur de reden geweest met ingang van 1 juni j.l. onze vriend Jan de Leede als mijn opvolger te benoemen, waarvan inmiddels de besturen op de hoogte zijn gesteld.

Tijdens mijn afwezigheid heeft de Leede zich ook belast met de samenstelling van „In en Om" en „Kader". Ik wil proberen het eerste blad te blijven verzorgen, maar „Kader" draag ik nu aan hem over. Ik heb er altijd met plezier aan gewerkt, maar ik ben van mening dat men geen goede redacteur van een dergelijk blad kan zijn als je niet meer weet wat er overal in het Verbond aan de hand is. En omdat de Leede me niet alleen als organisatie-secretaris heeft opgevolgd, maar ook als adviseur van het hoofdbestuur is het logisch dat hij ook in het vervolg de verantwoording voor dit blad draagt. De laatste jaren was hij een ijverig medewerker, hij heeft enkele nummers tijdens mijn ziekte verzorgd, het is dus geen experiment dat we met angst en beven gadeslaan. Integendeel, ik heb de indruk dat zijn aanpak het blad iets moderner zal maken, en het aan actualiteit zal winnen. Met een gerust hart draag ik het over, zoals ik dat ook met ander werk heb gedaan. Maar wel hoop ik nog regelmatig bijdragen te kunnen leveren.

Polet.

DIVERSE MEDEDELINGEN

1. De heer *M. W. Verduijn* heeft per 1 juli jl. de dienst van het H.V. verlaten.

2. Ingaande 1 augustus 1968 is in dienst getreden van het H.V. de heer *J. C. Meyer* uit Amsterdam. Hij wordt als producer-regisseur belast met de uitvoering van ons radio- en tv-werk.

3. De heer *P. A. Pols* is verhuisd. Zijn nieuwe woonadres luidt: Trekvogelweg 251 te Amersfoort.

4. *Sprekerslijst*

   Tot onze spijt hebben de volgende sprekers ons bericht, dat zij geen spreekbeurten meer kunnen vervullen:
   J. Bijleveld uit Bennebroek,
   Th. W. Polet uit Soest en
   M. W. Verduijn uit Amsterdam.

5. *Documentatiemap*

   In de afgelopen maanden zijn in de documentatiemap de volgende nieuwe bladen verschenen, waarvan aan alle gemeenschappen een exemplaar is toegezonden:
   — „Nota over het plaatselijk werk van geestelijke verzorging en practisch humanisme", code 511-190
   (opmerking: inmiddels is besloten de term: practisch humanisme in dit verband te laten vervallen)
   — „Beknopte handleiding voor geestelijke verzorging bij uitvaart", code 514,
   — „Adviesbureau gewetensbezwaarden militaire dienst", code 542.1

6. *Nieuwe studiehandleiding voor de applicatiecursussen.*

   Na hier een jaar ervaring mee te hebben opgedaan zijn de cursussen voor de opleiding van voorlopige vormingsleiders hvo (zgn. applicatiecursussen) enigszins gewijzigd. Deze cursussen zijn thans tweejarig geworden en ook de literatuurlijst is wat veranderd. Belangstellenden kunnen een exemplaar van de nieuwe handleiding aanvragen bij de consulent hvo J. Koops, postbus 130 te Zutphen.

7. *Verzamelmap gesprekschema's*

   Er is een verzamelmap samengesteld met alle gesprekschema's, die in de afgelopen jaren door verschillende diensten van het verbond zijn gepubliceerd. Deze omvangrijke mappen worden gratis ter beschikking gesteld aan alle gespreksleiders van het HV, die daadwerkelijk een humanistische gespreksgroep leiden. Aanvragen zenden aan J. de Leede.

8. *Toezending van berichten uit de gemeenschappen en gewesten:*

Wilt u de volgende adressen niet vergeten bij de verzending van uw gemeenschapskrantjes, mededelingen, uitnodigingen, enz.?

a. J. de Leede, van Meckl. Schwerinlaan 31 te Waddinxveen,
b. Th. W. Polet, Hildebrandlaan 6 te Soest-zuid,
c. het Centraal Bureau, postbus 114 te Utrecht en
d. het secretariaat van uw gewest of federatie.

9. *DE thema's voor groepsgesprekken* in de komende herfst zijn:

I. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en
II. Humanisme en arbeid.

Over beide onderwerpen is veel en nieuw gespreksmateriaal beschikbaar.

10. *Nieuw materiaal over de Rechten van de Mens.*

a. Het aanvankelijk als gratis aangekondigde stencil „Dode letters of levend recht?", uitgave van het Unesco Centrum Nederland is een boekje geworden van 91 blz. met veel informatie plus honderd diskussievragen! Prijs *f* 1,75

b. „De Rechten van de Mens", een bundel voordrachten, die dit jaar aan de universiteit van Leiden werden gehouden, 204 blz., prijs *f* 8,—, uitg. Universitaire Pers Leiden. Inhoud:
„Het wereldbevolkingsvraagstuk en de rechten van de mens", door prof. dr. P. Muntendam,
„De sociaal-economische betekenis van de rechten van de mens", door prof. mr. N. E. H. van Esveld,
„Godsdienstvrijheid in internationale discussie", door mr. Th. C. van Boven,
„De universele verklaring aangaande de rechten van de mens — axioma of experiment?" door prof. dr. A. J. Rasker,
„De strijd tegen de honger — nederlaag of overwinning?", door dr. J. F. de Wijn,
„De rechten van de gekleurde mens — in het bijzonder in de Verenigde Staten, door prof. dr. J. W. Schulte Nordholt,
„Het recht van de mens op leefruimte", door prof. dr. D. J. Kuenen,
„De rol van de politie en justitie in het garanderen van de rechten van de mens door prof. mr. Ch. J. Enschedé,
„De rechten van de mens en 'underdogs' ", door prof. mr. L. H. C. Hulsman,
„De rechten van de maatschappelijke achterhoede als sociaal-pedagogische opgave" door dr. A. W. H. van Dongen,
„De rechten van de mens in internationaal en historisch perspectief", door prof. jhr. mr. H. F. van Panhuys.

WAT WETEN WIJ VAN DE REDENEN VAN BEDANKEN EN WAT DOEN WIJ AAN DE BEDANKJES ?

Vrijwel alle gemeenschappen ontvangen wel eens, de grote gemeenschappen uiteraard wat vaker, een verzoek van het Centraal Bureau enige nadere inlichtingen te verstrekken omtrent een lid, dat heeft bedankt voor het lidmaatschap, en zo mogelijk dit oud-lid persoonlijk te bezoeken. De vragen die daarbij worden gesteld luiden: 1. „Heeft dit lid wel eens deelgenomen aan enige activiteit van de gemeenschap, zoja welke?" en 2. „Wat zijn precies de redenen van bedanken?"

Het is voor het bestuur van elke vereniging van veel belang de cijfers omtrent het ledenverloop voortdurend te volgen en daarbij ook gegevens te verzamelen omtrent de redenen van bedanken. Uit de volgende cijfers blijkt, dat het voor het H.V. in zijn geheel om aanzienlijke getallen gaat: In de jaren van 1961 tot en met 1967 heeft het H.V. 10.050 nieuwe leden ingeschreven, in dezelfde periode hebben 5800 leden voor het lidmaatschap bedankt en hebben wij bovendien 1360 leden verloren wegens overlijden of vertrek naar het buitenland. In de meeste gemeenschappen geeft het aantal bedankjes geen reden om zich druk over te maken, voor het verbond in zijn geheel over een periode van zeven jaren blijkt het echter een aanzienlijk aantal! Uit dezelfde cijfers komt daartegenover onze werfkracht niet slecht te voorschijn met ruim tienduizend nieuwe leden. Daaruit blijkt duidelijk dat ledenwerving bepaald geen hopeloze zaak is.

Uit een groot aantal formulieren, die wij van de gemeenschappen hebben terug ontvangen, hebben wij een aantal cijfers verzameld, waarop wij hieronder nader zullen ingaan. Wij ontvangen echter onze verzoeken om nadere inlichtingen ook wel eens onbeantwoord retour met een begeleidend commentaar van het bestuur inhoudende:

a. „Het bezoeken van bedankjes is nutteloos rotwerk" en
b. „De mensen zijn vrij om te bedanken, daarover moet je ze niet lastig vallen."

Wij citeren uit een brief van een gemeenschap: „Degenen die bedankt hebben als lid en die wij vaak nooit gezien hebben, laat ik liever met rust. Ik vind dat als mensen geen lid meer willen zijn, je ze die vrijheid moet gunnen en niet aan hun hoofd moet gaan zanikken waarom ze nou precies lid-af zijn geworden."

Uit deze opvattingen blijken enige misvattingen plus mogelijke ervaringen naar aanleiding van die misvattingen. Het is namelijk geenszins de bedoeling om de mensen lastig te vallen en te proberen hen het lidmaatschap toch weer op een of andere manier op te dringen. Mensen zijn inderdaad geheel vrij om voor het lidmaatschap te bedanken, niemand zal het echter de vereniging kwalijk nemen als daarna heel vriendelijk en zakelijk de vraag aan hem of haar wordt gesteld: *„Het is voor het bestuur van veel belang om te weten waarom sommige mensen voor het lidmaatschap bedanken. Kunt u mij zeggen welke redenen u aanleiding hebben gegeven als lid te bedanken?"* Meestal zult u hierop een antwoord krijgen,

waarbij het wel duidelijk is dat verdere diskussie niet op prijs wordt gesteld en dan is de zaak daarmede afgedaan. Het komt echter ook voor, dat men eigenlijk op dit bezoekje zat te wachten. Dat men gaarne bereid is wat uitvoeriger te praten, waarbij de praktijk leert, dat soms misverstanden kunnen worden rechtgezet of problemen opgelost waardoor het betreffende lid kan worden behouden. Dat is natuurlijk niet verboden, mits het niet wordt opgedrongen. Soms komt het voor dat de reden van bedanken juist is, dat het betreffende lid nooit enig persoonlijk kontakt heeft gehad.

Als het goed wordt gedaan — en zo moeilijk is het helemaal niet — is een stukje communicatie met een medemens, ook als dat een oud-lid is, nooit nutteloos en zelden rotwerk. Voor de meeste gemeenschappen lijkt het weinig belangrijk omdat het slechts om weinig gevallen gaat, die men bovendien dikwijls wel kent. Voor het verbond in zijn geheel is het echter een zeer belangrijke aangelegenheid omdat het over een tijdsverloop van zeven jaar om vijfduizend-achthonderd mensen gaat!

Het hoofdbestuur heeft dan ook enige tijd geleden aan het HISO (Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek) opdracht gegeven een onderzoek in te stellen naar de redenen van bedanken. Het HISO heeft hierbij vorig jaar en dit jaar de medewerking van een aantal gemeenschappen ingeroepen en het behoeft geen nader betoog dat deze medewerking onmisbaar is voor het welslagen van dit onderzoek. Daarnaast blijft het Centraal Bureau aan alle gemeenschappen nadere inlichtingen vragen omtrent alle bedankjes, waarvan geen redenen bekend zijn. Weliswaar zijn de op deze wijze verkregen gegevens minder uitvoerig, het is echter noodzakelijk dit waarnemingsinstrument doorlopend te observeren.

Wij komen dan vervolgens toe aan de weergave van enige waarnemingen, die wij hebben kunnen doen uit het materiaal, dat tot dusverre op het Centraal Bureau is verzameld. Dat materiaal omvat 546 bedankjes uit de jaren 1966 en 1967, waarover nadere inlichtingen zijn gevraagd aan de gemeenschappen. Daarnaast zijn er in dezelfde periode ongeveer evenveel bedankjes geweest, waarover geen vragenformulier aan de gemeenschappen is gezonden. De gegevens daarvan hebben wij echter niet in onderstaande cijfers kunnen verwerken. Onderstaande cijfers hebben dus betrekking op slechts de helft van het werkelijk aantal bedankjes.

Uit het beschikbare materiaal kwamen de volgende cijfers te voorschijn:

1. 162 van de 546 vragenformulieren werden door de gemeenschappen in het geheel niet teruggezonden.

2. Van 261 gevallen hadden 71 wel en 190 geen abonnement op Mens en Wereld.

3. Veertig bedankjes waren wel aktief geweest, lopende vanaf het bezoeken van bijeenkomsten tot het zijn van bestuurslid.

4. Specificatie redenen van bedanken:

— moeilijke figuur, warhoofd, enz.	17
— HV te links	7
— alleen belangstelling voor bejaardentehuis	10
— financiële redenen	79
— te oud geworden, opgenomen in bejaardentehuis	40
— is eigenlijk godsdienstig	8
— ega overleden, zelf geen belangstelling	6
— voelt meer voor politiek	2
— voelde zich niet thuis, vond weinig kontakt	22
— HV te vaag, te slap	7
— werkkring	3
— echtgenoot(e) is andere richting toegedaan	6
— ziet weinig nut in HV, ontevreden	7
— principiële bezwaren	17
— HV te moeilijk	1
— heb het te druk	7
— geen belangstelling meer, persoonlijke redenen	57
— onbekend	88
totaal	384

De reden „financiën" betekent gewoonlijk niet meer in staat zijn de kontributie te betalen wegens achteruitgang in persoonlijke financiële omstandigheden. Een enkele maal komt ook de klacht voor: „is geïrriteerd door het voortdurende gebedel".

Enig commentaar

Op 162 verzoeken om nadere inlichtingen werd door de gemeenschappen in het geheel niet gereageerd, 88 gevallen werden afgedaan met de aantekening „onbekend". Dat zijn tesamen 250 van de 546 gevallen, ofwel 46%. Het komt stellig af en toe voor, dat de redenen van bedanken niet te achterhalen zijn. Dit hoge percenage wijst er echter op, dat deze aangelegenheid in een aantal gemeenschappen onvoldoende aandacht krijgt.

In deze zeer interessante — echter onvolledige! — gegevens zijn geen aanwijzingen te vinden, dat het beleid in bepaalde opzichten zou moeten worden gewijzigd. De specificatie van de redenen van bedanken levert een grote verscheidenheid van redenen op, die bij alle verenigingen voorkomen en vrij normaal geacht moeten worden.

Wij hopen met het bovenstaande voldoende nader inzicht in dit onderwerp te hebben gegeven opdat er aan de bedankjes meer aandacht wordt besteed, dan tot dusver in veel gevallen geschiedde.

J. de Leede.

NOG EENS: HET HOOFDBESTUUR AAN HET WERK

In „Kader" van april 1968 schreef onze direkteur Pasman een stukje onder bovenstaande titel (tenminste achter de dubbele punt). Voor een lid van het hoofdbestuur zelf was het een aparte ervaring om te lezen hoe de direkteur over onze funktie denkt. Misschien was het zelfs wel een wat strelende ervaring. Uit het artikel blijkt immers vooral hoeveel een h.b. lid moet doen. Hoor je zelf tot deze groep, dan denk je al lezend: we moeten toch wel erg harde werkers zijn als onze direkteur er zo van onder de indruk is.

Zonder nu aan zijn woorden te willen afdoen, vind ik het prettig nog op een enkele andere kant van het h.b. lidmaatschap te wijzen die de direkteur begrijpelijkerwijze, niet kon belichten. Voordat ik dat doe een enkel woord over de hoeveelheid tijd. Het is juist dat het lidmaatschap van het h.b. nogal wat tijd kost. Tot nog toe wordt wekelijks vergaderd; of dat na de herstructurering waaraan wij bezig zijn, nodig zal blijven is voor mij een vraag. In de verwachting ligt dat na de verdere versterking van het apparaat, waarin de benoeming van een direkteur een belangrijke stap was, die wekelijkse vergaderingen tot het verleden zullen gaan behoren. Daar komt bij dat een bestuur van zo'n 15 mensen m.i. alleen werkelijk belangrijke kwesties moet bespreken die ofwel een beslissing behoeven ofwel in een later stadium die beslissing vereisen doch eerst beslisrijp gemaakt moeten worden, o.m. door er eerst over van gedachten te wisselen. Slagen wij er dus in ons werk functioneler op te zetten en voldoende functionarissen aan te trekken om de specifieke werkzaamheden uit te voeren, dan zal het hoofdbestuur meer dan tot dusverre alleen beleidszaken kunnen bespreken.

Overigens bekruipt mij bij dat tijdsargument altijd nog een heel ander argument. Als ik b.v. denk aan humanisten uit Zeeland of Groningen die voor een cursus of spreekbeurt of vergadering naar het westen of midden van het land komen wat hen een hele dag kost, ben ik altijd maar matig onder de indruk van de tijd die wij h.b.leden aan onze vergaderingen geven. Ieder op zijn terrein, mits werkelijk geëngageerd, besteedt nogal wat tijd aan het werk van het HV. En dat brengt mij op de geëngageerdheid en het plezier dat het werk in een college als het h.b. meebrengt.

Zonder iets af te doen aan de gevoelens van verantwoordelijkheid die een mens bewegen om in een bestuur te gaan zitten, moet hij er ook voldoening in vinden. Het moet aan een behoefte in hem zelf beantwoorden, want anders doet hij het niet nu het gaat om een stuk van zijn vrije tijd. De ervaring leert bovendien dat wij alleen echt iets voor de organisatie waarvan wij bestuurslid zijn, kunnen doen als wij het met voldoening, dwz. met een stuk plezier doen. En nu wil ik niet zeggen dat het h.b.-werk iedere keer zoveel plezier meebrengt, dat je 's avonds naar huis rijdend denkt: wat een dolle avond was het! Maar wel dat het werken in een groep die je langzamerhand goed kent en die met elkaar probeert het HV op landelijk niveau verder te brengen, ook een bijzondere stimulerende ervaring is die je dan wel eens doet vergeten dat je er nogal wat tijd aan besteedt.

Op de jongste vergadering van de Verbondsraad werd E. W. Hommes benoemd als lid van het hoofdbestuur in de vacature die ontstaan was doordat A. J. Wichers voor enkele jaren naar het buitenland vertrok om in een ontwikkelingsteam van de UNO te werken. Bij die gelegenheid ontspon zich een kleine discussie over de vraag: wat voor soort mensen heb je eigenlijk in het h.b. nodig? Wij hebben toen, al pratend met elkaar, gekonstateerd dat het mensen moeten zijn bereid om een stuk van hun tijd en energie te geven en om zich tot op zekere hoogte met het HV te identificeren. Het moeten ook mensen zijn die in een groep kunnen werken, dwz. kunnen luisteren, niet steeds aan het woord, maar ook iets zelf inbrengen en dus niet alleen maar luisteren. Ach, het zijn — los van specifieke deskundigheden die soms nodig zijn — eigenschappen die voor iedere bestuursfunktie gewenst zijn. De mensen die in besturen zitten, weten dat meestal de mensen die het druk hebben, hun tijd het beste indelen. Ik geloof niet dat wij mensen „met veel speelruimte" nodig hebben maar wel hen die in staat zijn hun vrije tijd enigszins economisch in te delen.

Toen ik het artikel van Pasman had gelezen, vroeg ik mij af of toekomstige leden van het hoofdbestuur misschien afgeschrikt zouden kunnen worden. Lees je immers wat die mensen allemaal te doen hebben, dan denk je al snel: mij niet gezien! Nu was het niet de bedoeling van mijn stukje om die gedachte ineens te doen omslaan in een gevoel van „zorg dat je erbij komt". Het zou wat moeilijk worden als het h.b. zo'n geweldige toevloed van zich beschikbaar stellende mensen zou krijgen. Mijn bedoeling was alleen op een enkele andere kant te attenderen. Hoofdbestuursleden zullen ook ervaren dat ze zelf een stuk vorming krijgen in het bestuur, dat ze een stuk bevrediging vinden en vriendschap die nog wel apart genoemd mochten worden. U zou anders denken dat het alleen maar roggebrood is; er zijn echt veel krenten.

M. G. Rood

HUMANISTISCH INSTITUUT VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Stichting HIVOS

Schets van werkzaamheden

Het doel van het HIVOS is het voorbereiden, uitwerken en uitvoeren van ontwikkelingsprojecten op economisch, sociaal, technisch, medisch en cultureel terrein. Projecten kunnen rechtstreeks vanuit de ontwikkelingslanden of door bemiddeling van Nederlandse of ook buitenlandse organisaties of personen aan het HIVOS worden voorgelegd, dan wel op eigen initiatief worden gekozen.

De medewerking kan verleend worden direkt aan de projektleiding ter plaatse, dan wel via de eerder genoemde organisaties of personen. Samenwerking zowel ter plaatse als in Nederland zal in daartoe leidende gevallen bevorderd worden.

Bij voorkeur die projecten komen in aanmerking, waarbij op voldoende medewerking van de plaatselijke bevolking en zo mogelijk op steun van de overheid ter plaatse gerekend mag worden. In geen geval wordt medegewerkt aan projecten, die in hoofdzaak dienstbaar gemaakt worden aan de bevordering van dogmatische overtuigingen, dan wel aan commerciële belangen. De werkzaamheden worden verricht in humanistische geest in die zin dat daarbij zelfbestemming van de enkeling in samenwerking met anderen het leidend motief is.

De taak van het HIVOS bestaat in het bijzonder uit de keuze, bevordering en waardering van projecten op de terreinen die de doelstelling aangeeft. Dit houdt onder anderen (en in samenhang) het volgende in:

1. a) Keuze van projecten, waarvan de uitvoeringsmogelijkheden en voorwaarden voor slagen aanwezig zijn;
   b) zo nodig nadere vormgeving en afronding van deze projecten, alsook advisering omtrent doeltreffende uitvoering.
2. a) Onderzoek van financieringsmogelijkheden en bemiddeling bij en verantwoording van de financiering;
   b) begeleiding van projecten en bemiddeling met betrekking tot (deskundige) personele bijstand.
3. a) Waardering van projecten door middel van rapporten of ter plaatse en advisering over de samenhang tussen doelstelling en resultaat;
   b) waardering van theoretische en praktische methoden mede met het oog op eventuele publikaties en verdere projecten.

Teneinde deze taken te kunnen vervullen zal het HIVOS toegang moeten hebben tot een grondige documentatie, alsmede kontakten moeten leggen met een groot aantal deskundigen. Het zal relaties tot stand moeten brengen met de overheid en particuliere fondsen of personen.

De werkzaamheden kunnen worden ondersteund door het opleiden en uitzenden van deskundigen en andere hulpkrachten naar ontwikkelingslanden, alsmede het opleiden van personen uit ontwikkelingslanden ter plaatse of elders, ook door het verstrekken van beurzen en renteloze leningen.

Het is zeer wel denkbaar dat er aanleiding zal bestaan de ervaringen dienstbaar te maken aan het bevorderen van de belangen der ontwikkelingslanden en het verstrekken van voorlichting omtrent ontwikkeling door middel van het uitgeven van boeken, brochures, en tijdschriften, het houden van congressen, het organiseren van voordrachten, radio- en televisie-uitzendingen en andere communicatiemiddelen.

Ook kunnen de werkzaamheden aanleidig geven tot het organiseren van inzamelingsacties die tot doel hebben de financiering van één of meer ontwikkelingsprojecten of de bevordering van de ontwikkelingshulp in meer algemene zin; het overleg met nationale en internationale instanties en/of organisaties over een doelmatige besteding van voor ontwikkelingshulp beschikbare middelen; het samenwerken met, alsmede het daadwerkelijk of financieel steunen van andere organisaties of instanties die zich met de hier vermelde taken belasten.

UIT DE JAARVERSLAGEN VAN DE GEMEENSCHAPPEN OVER 1966

In aansluiting op hetgeen over dit onderwerp reeds werd gezegd in het artikel „Oppervlakkig beschouwd....." op pag. 1 van In en Om van juli-augustus 1968 vermelden wij hieronder nog het volgende uit het rapport, dat Th. Polet uit de jaarverslagen van de gemeenschappen over 1966 samenstelde.

Aktiviteiten

In de ontvangen verslagen van 68 gemeenschappen wordt van verschillende aktiviteiten melding gemaakt. De intensiviteit is natuurlijk verschillend, de deelname van de leden eveneens. Daarvan ontbreken, op een uitzondering na, gegevens.

Hieronder volgen enige rubrieken met vermelding van de aantal keren dat de verslagen er over spreken:

Openbare bijeenkomsten van verschillende aard	in	65	gemeenschappen
Gespreksgroepen	in	26	gemeenschappen
Vrouwengroepen	in	12	gemeenschappen
Jongerengroepen (gedeeltelijk pogingen daartoe)	in	21	gemeenschappen
Vormingsonderwijs (merendeels aandacht ervoor, nog niet gegeven)	in	15	gemeenschappen
Informanten	in	11	gemeenschappen
Kontaktbezoek	in	24	gemeenschappen
Zieken- en bejaardenbezoek	in	39	gemeenschappen
Geestelijke verzorging	in	32	gemeenschappen
Eigen blaadje	in	26	gemeenschappen
Vertegenwoordigingen in plaatselijke zaken	in	38	gemeenschappen
Bejaardentehuis i.o.	in	15	gemeenschappen
Gehouden enquête onder leden	in	3	gemeenschappen

BERICHTEN UIT GEMEENSCHAPPEN

1. De gemeenschap *Eindhoven* en omstreken heeft de mogelijkheden tot meningsuiting en gedachtenwisseling voor haar leden op een aantrekkelijke manier uitgebreid door aan het eigen gemeenschapsorgaan een paar pagina's in een afzonderlijke kleur toe te voegen, waarop de leden hun persoonlijke bijdragen kwijt kunnen. Er wordt een goed gebruik van gemaakt.

2. In het mededelingenblad van de gemeenschap *Enschede* lazen we het volgende bericht:

Nieuwe Burgers Nieuwe Leden???

Vorige week dinsdag werd in de schouwburg weer een avond georganiseerd voor de nieuwe inwoners van Enschede. Er wordt altijd voor een gezellige sfeer en een goed programma gezorgd.
In de pauze konden de bezoekers in de koffiekamer allerlei stands bezichtigen welke een overzicht gaven van diverse verenigingen in Enschede. Ook het H.V. was met een stand vertegenwoordigd. Er was voor voldoende foldermateriaal gezorgd, wat de bezoekers zonder betalen mee konden nemen. Eén van de dames had voor een vaas frisse narcissen gezorgd wat het geheel leuk opvrolijkte. Er was van de zijde van het publiek grote belangstelling voor onze stand. Als dat nu voorlopig weer verschillende mensen aan het nadenken (en daarna aanmelden) heeft gezet, is ook deze moeite weer beloond.

Een dergelijke aktiviteit is stellig in meer gemeenschappen mogelijk.

3. De gemeenschap *Zaanstreek* doet thans mee aan de telefonische hulpdienst en zegt hierover aan haar leden:

Telefonische Hulpdienst

U zult ongetwijfeld nog herinneren hoeveel moeite en zorg het ons bestuur heeft gekost, na een strijd van bijna vijf jaren, gelijkberechtigde inspraak te verkrijgen in de Telefonische Hulpdienst Zaanstreek, welke voorheen in handen was van een stichtingsbestuur dat uit leidinggevende kerkelijke personen was samengesteld. Sinds enige tijd maakt nu ook een lid van het Humanistisch Verbond deel uit van dit bestuur.
De gelijkberechtigde medezeggenschap die wij nu hebben gekregen legt ons begrijpelijkerwijs ook verplichtingen op. Deelneming in het bestuur betekent ook deelneming aan de werkzaamheden. Het zou voor ons een zeer onaangename zaak zijn als wij, na onze herhaalde verzekering ten volle aan alle werkzaamheden te zullen meedoen, verstek zouden moeten laten gaan.
Welke zijn deze werkzaamheden dan wel?
Wij zoeken in dit verband, binnen de rijen van ons verbond en daarbuiten, buitenkerkelijke personen die bereid zijn eenmaal per maand des avonds van 7.00—12.00 plaats te nemen bij de telefoon van deze dienst en deze in voorkomende gevallen te bedienen (z.g. vrijwilligers).
Het behoeft geen betoog, dat dit een moeilijke maar zeer zinvolle taak is, welke veel tact, begrip en mededogen vereist. Personen die zich opgeven worden dan ook door een commissie uit het stichtingsbestuur getest alvorens zij tot deze taak kunnen worden toegelaten.
Wij menen dat juist onder onze leden de mensen gevonden kunnen worden die zich tot dit werk voelen aangetrokken en zich derhalve daarvoor willen aanmelden. U kunt zich wenden tot:
De heer J. Jansen, Jacob Rekstraat 52 te Zaandam. Telefoon: 62465.
Wacht u er niet te lang mee? U kunt een ereplicht vervullen.

4. De gemeenschap *Haarlem* nodigde haar leden uit voor een forumbijeenkomst over het onderwerp: „De toekomst van onze gemeenschap" met de volgende tekst:

Inleiding voor de bijeenkomst op 22 maart

Volgens de statuten heeft u recht op het jaarverslag van onze gemeenschap. En of u er interesse voor heeft of niet, u krijgt het.

— Interesse voor gemeenschapsactiviteiten is n.l. niet zo vanzelfsprekend.

— Wellicht werd u lid van het Verbond om het landelijk apparaat te steunen en bent u daarna, — domweg uit administratieve overwegingen —, bij onze gemeenschap gevoegd.

— Dan bent u misschien verbaasd over de taakjes, die we plaatselijk op ons genomen hebben.

— Misschien ergert u zich er wel over, dat we daarvoor 40% van uw contributie gebruiken.

— Dat is dan jammer. Jammer, omdat het ons de afgelopen tijd niet gelukt is de waarde van onze gemeenschap aan te tonen.

— Misschien verwacht u juist veel van onze gemeenschap. Dan is ons uitgebreide jaarverslag goed aan u besteed, want u zult merken, dat er iets in uw gemeenschap gebeurt.
Maar.....
ervaart u ook, dat u bij een gemeenschap behoort?
Dat u deel heeft aan iets,
dat u een levensovertuiging gemeen heeft met plaatsgenoten?

— Heeft u ervaren dat onze gemeenschapsactiviteiten een diepgang en een veelzijdigheid hebben als die der kerken?
Neen?
Dan kunt u met recht ontevreden zijn!

— Ontevreden bijv. over de geringe onderlinge contacten;
de weinige contacten met andere verenigingen;
de geringe aandacht voor eenzaamheidsproblemen;
de weinig creatieve, weinig inspirerende bijeenkomsten.
Dat kan en ik vind ook dat er alle reden voor is.

— Dan blijft toch het probleem hoe dit de komende jaren veranderd kan worden.

— Zou het helpen als we een eigen Humanistenhuis zouden kopen?

— Moeten we misschien sommige activiteiten maar staken?

— Of andersom:
Welke nieuwe activiteiten zouden we aan moeten pakken?

— Welke medewerking wilt u zelf geven aan gemeenschapsactiviteiten?

— Dit zijn enkele van de vele vragen waar we op 22 maart met elkaar uit moeten komen.
Tot ziens!

R. Baron.

ENQUÊTE 1967 VAN DE GEMEENSCHAP GRONINGEN

Het blad van de gemeenschap Groningen publiceerde de volgende uitkomsten van een enquête, die deze gemeenschap vorig jaar onder haar leden hield:

Het is al weer een hele tijd geleden dat we leden van de afd. Groningen van het H.V. hebben lastig gevallen met wat verschillende mensen een „moeilijke" enquête vonden. Dat we zo lang niets van ons hebben laten horen heeft dezelfde oorzaak die, volgens de enquête, vele mensen ervan weerhoudt om actief (b.v. in bestuursfuncties, voor ledenbezoek enz.) aan het gemeenschapsleven deel te nemen: we hebben het allemaal te druk. Toch zijn er nog enkele mensen bereid gevonden dit wel te doen en daar zijn we erg blij om.

In totaal werden 550 enquête-formulieren uitgereikt en hiervan werden ongeveer 380 ingevuld terugontvangen, d.i. 70%. Dit hoge percentage is behaald dank zij het vele werk van enkele leden die de formulieren huis aan huis hebben opgehaald.

Verwachtingen

De vragen die betrekking hadden op de *verwachtingen* die men had ten aanzien van het H.V. en de mate waarin aan deze verwachtingen wordt voldaan, zijn in tabel I samengevat in percentages van de binnengekomen antwoorden.

Uit de antwoorden blijkt dat men veel verwacht van de behartiging van de belangen van de buitenkerkelijken door het verbond. Tevens blijkt dat naar de mening van de ondervraagde aan deze verwachtingen niet geheel voldaan wordt. Ook het gevoel „ergens bij te horen" speelt een belangrijke rol en ook hier vindt men niet voldoende aan zijn trekken te komen.

Merkwaardig is dat men blijkbaar wel tevreden is met het gebodene wat betreft sociale contacten, gezelligheid enz., hoewel verschillende leden opmerkingen maakten die op het tegendeel wijzen. Het verbond komt goed uit de bus bij de punten b en g. In het „intellectuele vlak" is de zaak dus wel voor elkaar.

Voorkeur

De *voorkeur* van de leden voor de vorm van de bijeenkomsten is te zien in tabel II. Bovenaan staan discussie-bijeenkomsten, gevolgd door wijkcontactbijeenkomsten en gespreksgroepen zonder vast onderwerp. Hieruit zou men kunnen concluderen dat speciaal de bijeenkomsten in trek zijn waarbij een direct persoonlijk contact tussen de leden mogelijk is.

Andere wensen

Op de laatste vraag, n.l. welke *andere wensen* er nog waren, kwamen betrekkelijk weinig antwoorden binnen. Dit is niet zo verwonderlijk, want ook al voelt men zich misschien niet helemaal tevreden met de gang van zaken, dan is het vaak moeilijk aan te geven waar dat precies aan ligt.

De wens die het meest uitgesproken werd was dat het H.V. zich meer met *actuele problemen* zou moeten bezighouden. Men vond dat de wereldvraagstukken, zoals Vietnam, Griekenland, Angola, de wereldvrede, door het verbond uit de weg werden gegaan. Het verbond zou in deze zaken strijdbaarder moeten zijn en geen angst hebben om stelling te nemen. Maar ook andere actuele problemen die in het dagelijks leven van belang zijn, zoals de bijstandswet e.d. zouden meer belangstelling moeten krijgen. Nagenoeg even vaak werd de klacht gehoord dat het verbond te intellectualistisch is ingesteld, dat men te geleerd doet en dat de lezingen te moeilijk zijn.

Jongeren

Een volgend punt dat benadrukt werd was de noodzaak om meer *jongeren* in het werk te betrekken. Deze wens staat niet los van de bovenstaande wensen. Een lid wees er op dat men op meer belangstelling van de jeugd mag rekenen als er meer actuele problemen behandeld worden. Enkelen wilden speciale jeugdbijeenkomsten organiseren. De klacht dat zo weinig jongeren lid van het verbond zijn wordt zo vaak gehoord dat het ons de moeite waard leek dit met behulp van de uit de enquête beschikbare cijfers te toetsen.

Wanneer wij de leeftijdsopbouw van de afdeling Groningen vergelijken met die van de Nederlandse bevolking op 1 januari 1967, dan blijkt dat de leeftijdsgroep tussen 40 en 45 jaar in de afdeling Groningen even sterk is vertegenwoordigd als in de Nederlandse bevolking.

Het grootste verschil treedt op bij de jongste leeftijdsgroep, n.l. die tussen 20 en 25 jaar. Terwijl van alle Nederlanders van 20 jaar en ouder 13% valt in de leeftijdsgroep tussen 20 en 25 jaar, valt van de leden van de afd. boven de 20 jaar (jongere leden hebben we niet) maar 1,8% in deze leeftijdsgroep. Voor alle leeftijdsgroepen boven die van 40—45 jaar geldt dat zij in de afd. sterker vertegenwoordigd zijn dan in de ned. bevolking. Dat de afd. „vergrijsd" is blijkt dus geen fabeltje te zijn. Er is een groot tekort aan mensen tussen 20 en 40 jaar.

Van de overige wensen kunnen wij nog vermelden die voor een *eigen gebouw* en voor meer *contact* tussen de leden.

Dit waren, dachten wij, de belangrijkste resultaten van de enquête. Blijft over de moeilijke taak voor het bestuur te trachten de wensen van de leden zo goed mogelijk te vervullen.

TABEL I

	Wat heeft het H.V. gedaan?			Wat verwacht u er van?		
	veel	matig	weinig	veel	matig	weinig
		in %			in %	
a. Behartiging van de belangen van buitenkerkelijken	76	18	7	61	24	15
b. Steun in het bepalen van uw levenshouding	31	32	37	38	40	22
c. Het gevoel „ergens bij te horen"	41	32	28	31	43	26
d. Steun in persoonlijke moeilijkheden	25	21	54	19	29	52
e. Sociale contacten, gezelligheid, vrienden	23	31	46	22	36	42
f. Verbreding van eigen algemene ontwikkeling	31	39	30	26	42	32
g. Het regelmatig ontvangen van humanistische lektuur	35	44	21	44	43	13

TABEL II

Percentage:

15,0	wijkcontactbijeenkomsten.
12,6	avondlezingen.
11,2	zondagochtendlezingen.
17,2	discussie-bijeenkomsten.
9,0	een aantal aaneensluitende lezingen over bepaalde onderwerpen.
14,1	gespreksgroepen zonder vast onderwerp.
10,6	gespreksgroepen met een vast gespreksthema, b.v. boekbespreking.
9,8	groepen waar alleen gezelligheid wordt nagestreefd, als hobbies, tochten, enz.

ENKELE NOTITIES OVER HET WERK VAN DE SPREKERS EN DE GANG VAN ZAKEN OP ONZE BIJEENKOMSTEN

Op 18 mei jl. heeft er een conferentie plaatsgevonden voor de sprekers in het verbond. Ter voorbereiding daarvan hadden wij aan de gemeenschappen gevraagd ons hun ervaringen en wensen, t.a.v. hun bijeenkomsten kenbaar te maken opdat op deze conferentie ook de meningen van de gemeenschapsbesturen ter sprake zouden kunnen komen. Op dit verzoek is door dertig gemeenschappen gereageerd en vervolgens hebben wij op 18 mei met twaalf sprekers een zeer vruchtbare bespreking gehad. Uit de brieven van de gemeenschappen en het gevoerde gesprek noteren wij hieronder de belangrijkste punten:

1. In het algemeen bestaat bij de gemeenschappen veel waardering voor de bijdragen van de sprekers. Zoals te verwachten valt is een enkele gemeenschap wat kritischer dan de meeste anderen en soms blijkt een spreker niet aan alle verwachtingen te voldoen. Maar over de gehele lijn is er duidelijke waardering voor de mensen, die deze belangrijke taak voor hun rekening nemen.
2. Er is dringend behoefde aan iets meer dan alleen de titel van het onderwerp in enkele woorden. Wij hebben de sprekers opnieuw gevraagd ons korte samenvattingen van hun onderwerpen te zenden, die er op gericht zijn de belangstelling van het toekomstige publiek te wekken.
3. Verschillende gemeenschappen vragen om korte inleidingen van ong. 20 minuten met veel gelegenheid tot gesprek, bij voorkeur onder leiding van de spreker. Deze vorm verdient veel aanbeveling mits aan twee voorwaarden is voldaan. In de eerste plaats mag het aantal aanwezigen beslist niet groter dan twintig zijn en in de tweede plaats moet het betreffende onderwerp voor diskussie vatbaar zijn. Als er meer dan twintig deelnemers zijn is het nog wel mogelijk veel gelegenheid tot onderling gesprek te bieden mits de organisatie van de gehele bijeenkomst daarop is ingesteld. D.w.z. er moeten voldoende goede gespreksleiders zijn (één op max. acht deelnemers), er moet voldoende ruimte zijn en er moet voldoende tijd (2½ uur) zijn.
   Voorts eist een dergelijke gang van zaken voor de spreker een andere voorbereiding dan nodig is voor het houden van een langere inleiding met het beantwoorden van enkele vragen. De korte inleiding dient bij voorkeur niet meer te bevatten dan de belangrijkste feitelijke informatie over het onderwerp, alle voor diskussie vatbare facetten dienen te worden verschoven naar het gesprek, dat het beste kan plaatsvinden aan de hand van vooraf door de inleider opgestelde diskussiepunten. Een nuttig hulpmiddel is daarbij het aan de aanwezigen uitdelen van een „werkblad", waarop de verschillende diskussiepunten kort zijn beschreven.
4. De buitengewesten klagen dat het voor hen moeilijk is sprekers te krijgen. Wij hebben de sprekers gevraagd zoveel mogelijk éénmaal per seizoen naar een ver weg liggende gemeenschap te trekken, dan is men daar ook geholpen.

5. Er blijkt behoefte te bestaan aan een eenvoudige en duidelijke weergave van de inhoud van het humanisme.

6. Een enkele gemeenschap merkt op, dat in sommige inleidingen de humanistische visie wel eens te weinig tot uitdrukking komt.
Als dat volgens de aanwezigen inderdaad het geval is lijkt ons dit een goed aanknopingspunt voor de nabespreking.

7. Ook over de keuze van de onderwerpen valt het een en ander te zeggen, het lijkt ons echter beter daar nog eens nader terug te komen bij onze bespreking van de jaarverslagen van de gemeenschappen over 1967 in een volgend nummer van Kader.

8. Uitbreiding van de sprekerslijst heeft onze voortdurende aandacht, waarbij wij overigens in hoge mate zijn aangewezen op de hulp van de gemeenschappen. Het is gebleken, dat er ook veel sprekers worden gevraagd, die niet op de sprekerslijst staan. Als daar volgens de ervaringen in de gemeenschappen mensen bij zijn, die in aanmerking komen voor een uitnodiging voor plaatsing op de sprekerslijst graag even een briefje aan ondergetekende.
Wij hebben geen bezwaren tegen opname in de lijst van sprekers, die niet lid zijn van het HV, zoals door een gemeenschap werd gevraagd, maar ook daarvoor zijn we aangewezen op informaties uit het land.

9. Het is dringend gewenst dat de voorzitters van de gemeenschappen de sprekers een weekje van te voren opbellen voor een nader overleg over de wijze van behandelen. De sprekers moet weten op wat voor publiek hij zich moet instellen en hoeveel mensen er ongeveer verwacht worden. Zijn er nog wensen t.a.v. de opstelling van de zaal, een schoolbord, een waslijn, een projector, enz. enz.?

J. de Leede.

Boekbespreking

KRANT, RADIO, TELEVISIE

Prof. G. Heymans noemde onze eeuw eens „de eeuw van de psychologie". Anderen gaven de voorkeur aan predicaten als „eeuw van het kind" of „eeuw van de atoomenergie". Ik vraag me af of we niet óók kunnen spreken van de „eeuw van de communicatiemiddelen".

Wil het H.V. in de toekomst zijn wervingskracht blijven behouden, dan zal het bijzondere aandacht aan de moderne media als krant, maar vooral radio en televisie moeten blijven schenken. In dit verband kan ik de pocket-uitgave *„Krant, radio, televisie"* van H. Schaafsma (uitgave Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam 1968, prijs f 9,90) ter lezing aanbevelen. Schrijver gaat aan de hand van vele gegevens en onderzoekingen na, welke de rol is van krant, radio en televisie in de moderne samen-

leving. Hij vraagt aandacht voor de huidige positie van de krant en het... damesblad, gaat na in hoeverre er sprake is van vrijheid bij radio en T.V. en analyseert allerlei kritiek op dit machtige medium.

De onderlinge verhouding van de grote communicatiemedia komt eveneens ter sprake. Schaafsma is van huis-uit journalist en schrijft wekelijks beschouwingen over omroep en T.V. in de N.R.C. Reeds eerder verscheen van zijn hand: *„Televisie"* (1959) en *„Beeldperspectieven"* (1965). Schaafsma staat (gelukkig!) kritisch tegenover de huidige publiciteitsmedia. Terecht zegt hij: „De publiciteitsmedia zijn spiegels van tijd en samenleving, spiegels van de waardensystemen die kenmerkend zijn voor een tijd en een samenleving. Dus óók van de aan die systemen inherente vooroordelen die de menselijke waardigheid nooit dienen, een ontwikkeling naar grotere vrijheid nooit stimuleren" (pag. 9). Maar anderzijds merkt Schaafsma op: „In een democratische samenleving hebben de media niet alleen een informerende maar ook een controlerende functie. Voortdurende waakzaamheid is daar één aspect van. Een ander aspect is het stimuleren van kritisch waarnemen..... (pag. 35). Het slechten van taboes is een belangrijke functie van de T.V. (pag. 60). Schrijver wijst ook op de tekortkomingen van de T.V., o.m. op het door mij elders reeds gesignaleerde feit, dat de informatie over Oost-Europa volstrekt onvoldoende is (pag. 65).

Wie bezwaren heeft tegen „De Telegraaf" (en dat zullen er in onze kring niet weinigen zijn!) kan deze vergelijken met de gefundeerde bezwaren van Schaafsma tegen dit blad (pag. 74). Wie indertijd de T.V. teach-in „God, na de dood van God" heeft gezien, zal met genoegen Schaafsma's kritiek hierover lezen (pag. 89 e.v.). Ook de problemen van de censuur worden door schrijver kritisch geanalyseerd. Misdadigers worden niet gevormd door het lezen van de Sade of door een T.V.-programma. De psychopathologische aanleg is hier beslissend, niet de lectuur of de T.V. (pag. 77). Schaafsma citeert Allsop: „Wat alle would-be censors vooral bezighoudt is, natuurlijk, sex. Achter alle kreten van afschuw over de groteske gevolgen van seksuele drift staat een fundamentele emotie: angst en haat voor de sex zelf..... (pag. 98). Schaafsma's eigen oordeel over de censuur: „Ik houd het liever op de vrijheid die alle censuur uitsluit. De risico's van deze vrijheid zijn inherent aan het menselijk bestaan. Ze verlenen dat bestaan ook zijn waarde....." (pag. 99).

Ook het geweld in de T.V. heeft Schaafsma's aandacht. Er zijn zeker gevaren voor kinderen. Anderzijds wijst hij erop, dat het goed is kinderen erop voor te bereiden, dat het leven niet „schokvrij" is (pag. 142).

Aan het slot lezen wij: „Democratie laat zich al evenmin zonder uitingsvrijheid denken als communicatie. Vrijheid zonder risico's is ondenkbaar, daarom komt er voor velen van die vrijheid zo bitter weinig terecht . . ." (pag. 163).

Ik deed slechts enkele grepen uit dit goed leesbare, informatieve werkje, dat problemen aan de orde stelt, waarmede een ieder wordt geconfronteerd.

Onze humanistische gespreks- en discussiegroepen zouden er goed aan doen dit boekje deze winter eens op hun programma te plaatsen!

P. Krug.

Op 10 februari jl. hield de Federatie Amsterdam een kaderkonferentie over het onderwerp: Sociale wijkopbouw. De inleiding van de heer Neervoort waarmee deze konferentie begon, drukken wij hieronder af.

SOCIALE WIJKOPBOUW

In toenemende mate blijkt dat in allerlei samenlevingen die in beweging zijn, zoals nieuwe wijken, dorpen met schaalvergroting, industriegebieden, steden met saneringswijken, e.d. aktiviteiten ontstaan welke gericht zijn op het behartigen van allerlei aspecten van leefbaarheid.
Leefbaarheid zelf is een wat vaag begrip. Als men over de verschillende aspecten praat, komt er meer duidelijkheid.

Met name in de stadswijken in de grote steden, vaak ver van 'de city', en vooral in de nieuwe wijken, blijken allerlei wensen onder de bevolking te leven op velerlei terrein. Deze wensen zijn vaak in strijd met elkaar. Men uit deze wensen te hooi en te gras; men weet ook vaak niet hoe het antwoord op de geuite behoeften dient te worden gerealiseerd.
Het duidelijkst speelt dit alles zich af wanneer er een nieuwe stadswijk ontstaat. De planologen hebben de stadswijk ontworpen vaak in een periode die al enige tientallen jaren achter ons ligt. De stedebouwers vullen het werk van de planologen in, architecten worden aangetrokken, de woningbouwverenigingen en particuliere bouwers worden ingeschakeld, credieten verleend etc. Langzamerhand ontstaat een beeld van welke huizen er komen, welke woontypen al of niet dooreen gemengd worden.

Wanneer de grote woningfabrieken eenmaal beginnen te draaien is er geen houden meer aan. Bij honderdtallen tegelijk komen in korte tijd woningen gereed, komen ploegen voor elkaar vreemde mensen in die nieuwe situatie te wonen.
Er worden wegen aangelegd, er is licht en gas en water. De bus en tramverbindingen zijn aanvankelijk wat provisorisch. De winkels die de directe levensbehoeften moeten leveren komen soms aarzelend op de situatie af. De grotere winkelbedrijven bestuderen de plannen der stedebouwers en zetten, indien 'er wat in zit', een stekkie uit.

Langzamerhand komt dan de nieuwe stadswijk of het nieuwe stadsdeel of zelfs de nieuwe stad tot stand. De kinderen gaan naar school, vaak in hulpgebouwen. De moeders doen het huishouden en winkelen in de buurt. De gezinshoofden en grotere kinderen gaan werken of studeren op een plaats die als regel ver buiten het nieuwe woongebied ligt. Het woon-werk verkeer toont een spits in ochtend- en avonduren.
De woonwijk is bij uitstek het 'leefgebied' van de moeders van op-

groeiende kinderen, van de kinderen zelf en van de bejaarden.

Dat vraagt om speciale voorzieningen zoals speelvelden en speelplaatsen. ruimten voor recreatieve en vormende arbeid, ontmoetingspunten en kursusruimten voor de moeders, winkels die aan de belangrijkste levensbehoeften tegemoet komen.

Het betekent ook, nu zo'n groot aksent voor hen op het leven *in* de woonwijk valt, dat die woonwijk niet één grauwe steenmassa mag zijn maar best de benaming 'tuinstad', welke zo veelvuldig en ten onrechte wordt gebruikt mag waarmaken. Woongerief en sociale omgeving zijn belangrijke facetten van de woonomgeving.

De vrije tijd op de weekdagen is voornamelijk op de avonden gelegen (als we de mensen die in continu-diensten werken even vergeten).

Opvallend is nu dat kennelijk toch vrij veel mensen behoefte hebben aan verenigingsleven want al snel komen er allerlei initiatieven op sportgebied. Klubs voor handbal, korfbal, volleybal, tafeltennissen, voetbal, honkbal en ik weet niet welke sporten nog meer worden snel door initiatiefnemers tot stand gebracht, vaak in zeer provisorische voorzieningen.

Ook op het terrein van de hobby-klubs zie je van alles gebeuren; bridge, klaverjassen, vissen houden, vogeltjes telen, zangkoren e.d. zijn zaken die al gauw door enige mensen worden geentameerd.

Ook via de kerken komt allerlei parochieel- en gemeenteleven op gang. Ook speeltuin en andere kindervereniging komen tot stand.

Voor al deze initiatieven is er het probleem dat er eigenlijk nog niet op gerekend is; er is geen ruimte voor kwa-onderdak en men moet zich behelpen. Veel initiatieven, optimistisch begonnen, lopen ook vaak dood. Wie dan de plattegrond van zo'n stadswijk of stad bekijkt ziet dat de planologen-stedebouwers wel rekening met allerlei recreatieve, geestelijke en andere sociale kontakten hebben gehouden. Zij hebben er in hun planning grond voor gereserveerd; de plaatsen aangegeven waar speeltuinen, kerken en andere gebouwen dienen te komen.

De planologen en stedebouwers werken vrij gecoördineerd met allerlei technische diensten van de gemeente. Het *invullen* van de overige voorzieningen, zoals hiervoor genoemd, wordt voor een deel aan het hooggeroemde particulier initiatief overgelaten.

Voor een ander deel neemt de overheid zich voor om er voor te zorgen, zoals scholen, sportvelden, speelplaatsen, eventueel sporthallen. De investeringsmogelijkheden voor de gemeentelijke overheid zijn echter niet in verhouding tot de expansie van de ontwikkeling.

Er is dus al bij voorbaat een achterstand.

De particuliere organisaties meestal 'uit de city', hebben ook plannen om in de nieuwe wijken tot vestigingen te komen. Ook zij hebben niet allemaal voldoende fondsen, zodat het vaak een eenzijdige ontwikkeling ten gevolge heeft.

Bovendien, voor alle planners en stedebouwers en ook voor de *'invullers'*, ontstaat nu het probleem dat er *mensen* wonen in die wijken waarmee zij bepaalde plannen hebben. Die mensen hebben bepaalde behoeften en wensen en willen daar antwoord op hebben.

Als de mensen in zo'n nieuwe stad er eenmaal zijn dient het zo te zijn dat zij betrokken worden bij het verder invullen en eventueel corrigeren van het voorzieningen-PATROON, opdat dit zo goed mogelijk aan hen aangepast wordt.

In bijna alle nieuwe wijken en ook in oude wijken die verstarren of snel veranderen, doet zich het verschijnsel voor van de aktie-komité's, die voor een bepaalde zaak opkomen. Dit kan zijn het ontbreken van goede busverbindingen, speelplaatsen, parkeerruimte, verlichting, speelruimte, recreatielokalen, sportvelden etc.

Voor alle leeftijdscategoriën liggen de wensen vaak verschillend en ook kunnen ze tegenstrijdig zijn.

Nu kan men de Gemeenteraad inschakelen. Men schrijft 'zijn' lid in de Raad en die komt dan misschien eens praten of stuurt een briefje. Hij kan echter alleen wat doen of voorstellen in de Raad *als hij het gewenste kan bezien in zijn verhouding tot de overige wensen en met het reeds aanwezige*. Hij vraagt zich bovendien af 'of het haalbaar' is.

Duidelijk is dat er een vorm van inspraak dient te komen vanuit de wijksamenlevingen naar de overheid toe. Deze inspraak dient kwalitatief goed te zijn en op een brede groep in de bevolking te steunen.

Bestuurlijke decentralisatie?

Enige jaren geleden is onder het ministerschap van de heer Toxopeus de Gemeentewet in die zin gewijzigd dat de Gemeenteraden bevoegd werden om voor bijzondere belangen of voor belangen die met een stadsdeel te maken hadden advieskommissies in te stellen. Deze kommissies mogen hun wensen tot in de Raad kenbaar maken.

Die voor een stadsdeel noemt men ook wel wijkraden, of wijkbesturen, of wijkadviesraden.

Zonder nu al te diep op deze materie in te kunnen en willen gaan meen ik te moeten stellen dat het zeer de vraag is of, gezien de geringe mogelijkheden die de wet biedt en gezien de geringe wenselijkheid van decentralisatie in een funktioneel opererende grote stad, deze binnengemeentelijke decentralisatie mogelijkheden biedt.

Sociale wijkopbouw

Een andere en betere mogelijkheid tot inspraak of beter, tot advies aangaande het gemeentelijke beleid, lijkt de vorm die we met sociale wijkopbouw betitelen.

Sociale wijkopbouw is een streven gericht op een goed op elkaar afgestemd pakket van voorzieningen in een woonwijk. Men wil daarbij tot afstemming komen van enerzijds de behoeften en wensen en anderzijds de mogelijkheden die er ten deze zijn.

Hiertoe is een organisatie nodig; het orgaan voor sociale wijkopbouw. Dit orgaan dient kwa bestuursvorm breed te worden samengesteld. Naast alle levensbeschouwelijke en politieke organisatie in groeperingen zullen ook allerlei 'werksoorten' vertegenwoordigd dienen te zijn (sport, jeugdwerk, bejaardenwerk, maatschappelijk werk, vakbeweging, middenstand, vormingswerk, onderwijs).

Het orgaan voor sociale wijkopbouw richt zich niet op de individuele mens, dit doen de verschillende 'werksoorten'. Het orgaan richt zijn aandacht vooral op de *sociale omgeving van de mens*. Dit omvat o.a.
— de relaties van de mensen en organisaties onderling.
— de instellingen en organisaties.
— de ruimtelijke voorzieningen (akkomodatie).
— de opvattingen, omgangsvormen, cultuurpatroon.

Er zijn drie 'groepen' waarmee het orgaan voor sociale wijkopbouw moet 'werken'.

a. de representanten uit de verschillende 'achterlanden' alsmede de overige bevolking.
b. De stedelijke bundelingen van maatschappelijk werk, kinderbescherming, gezinszorg en wijkverpleging, gehandicaptenzorg, sociaal-cultureel vormingswerk etc.
c. De gemeentelijke overheid, haar organen en diensten.

a. Men moet zich niet voorstellen dat er, met zoveel verschillende mensen en achtergronden rond de tafel, er meteen al gemeenschappelijke gezichtspunten duidelijk vorm krijgen t.a.v. leefbaarheidsaspecten. Ook als een representant deze wel ziet is de vraag belangrijk of zijn achterland dit ook zo ziet. Ook de mening van niet vertegenwoordigde wijkbewoners is belangrijk.

   Men moet de ontwikkeling naar gezamenlijkheid t.a.v. de noodzakelijke voorzieningen zien als een proces, dat allerlei facetten en vraagstukken kent.
b. De stedelijke organisaties die als het ware geprikkeld dienen te worden om daar waar hun dienstverlening noodzakelijk is ook inderdaad tot een voorziening te komen, moeten vaak nog wennen aan het idee dat er per wijk bepaalde voorzieningen nodig kunnen zijn. Vaak is hun streven en handelen sterk funktioneel en centralistisch bepaald.
c. De gemeentelijke overheid, met name in een grote stad, is niet zo gemakkelijk te benaderen. Er zijn verschillende diensten, bureau's, hoofdambtenaren, de sekretaris etc. Het is een netwerk van aktiviteiten en bemoeiingen dat door het wijkorgaan vaak 'bespeeld' moet worden om ze tot aktiviteit te brengen die rekening houdt met het gewenste voorzieningenpatroon.

Al deze facetten, wat vaag en oppervlakkig aangeduid, vragen om een goede relatieopbouw, onderzoek en deskundigheid. Een toegevoegd deskundige op het terrein van de sociale wijkopbouw is voor een wijkopbouworgaan dan ook bepaald nodig. Deze kan situaties verhelderen, ontwikkelingen bevorderen, deskundige adviezen geven en deskundigen inschakelen voor onderdelen. Hij kan ook aandacht besteden aan de bijzondere aspecten van het procesmatige dat in de werkzaamheden van het orgaan is verdisconteerd.

Latere ontwikkeling

In een later stadium van sociale wijkopbouw heeft het opbouworgaan te maken met een min of meer gegroeide situatie, er is een zekere samenwerking op het wijkniveau, in het bestuur van het orgaan en in werkgroepen. Er is verenigingsleven van velerlei aard.

Er blijven wensen t.a.v. aanvulling voorzieningen en afstemming van voorzieningen op elkaar.

De aandacht van het orgaan voor sociale wijkopbouw blijft dan ook gericht, ten behoeve van de leefbaarheid van de wijk, op twee belangrijke 'gebieden'.

1. De relaties en kontakten tussen en met de verschillende verenigingen, organisaties, instellingen e.d. in de wijk.
   Bevorderd wordt een kontakt met elkaar, een rekening houden met elkaar, eventueel het samenwerken t.a.v. duidelijk gemeenschappelijke doeleinden.
   Daarmee kan het geestelijke, sociaal-culturele klimaat in een stadswijk in sterke mate worden bepaald.
2. De voorzieningen in de stadswijk, zoals speelruimte, gebouwen, parkeer- en verkeersvoorzieningen, parken, sportvelden, verlichting, woongerief e.d.

Voor zover de gemeentelijke overheid t.a.v. het voorzieningenpakket dient te worden benaderd wordt met deze overheid kontakt onderhouden. Min of meer heeft het orgaan voor sociale wijkopbouw dus een 'brugfunktie' naar de overheid ten behoeve van de bevolking van een wijk.

Deze brugfunktie zal kwa effekt meer in kwalitatieve zin goed moeten zijn dan in formele zin d.w.z. het is niet zo belangrijk of het orgaan wel een status heeft t.o.v. de overheid die formeel is geregeld. De vraag of het orgaan effect heeft bij de overheid hangt af van de kwaliteit van haar presentatie bij de overheid.

Het streven om het bestuur van de stad te decentraliseren en te komen tot publiekrechtelijke inspraakgroepen vanuit de wijken lijkt me niet zinvol. De meningen en voorstellen over welke voorzieningen in een wijk zijn dienen via een procesmatig overleg tot stand te komen en niet via een politiek overleg.

De besluitvorming, de beleidsbepaling, dient wel op politieke grondslag genomen te worden en wel in de Gemeenteraad.

De sociaal-culturele wijkcentra

Amsterdam kent de z.g. wijkcentra, waarvan er sinds 1949 23 zijn ontstaan. Ze zijn vooral gebaseerd op de idee dat er in woonwijken een streven naar gemeenschap van bewoners dient te zijn. Daarnaast wil men het sociaal-culturele leven en de maatschappelijke zorg bevorderen.

In de praktijk bleek het gemeenschapsstreven niet juist en niet gewenst. De wijkcentra richten zich nu vooral op het voorzieningenpakket in de wijk en pogen via de 'brugfunktie' met de overheid allerlei wensen te realiseren.

Ook de basis van de bestuursvorming der wijkcentra blijkt erg smal te zijn. Dit wordt door vele wijkcentra beseft. Men kan zeggen dat de wijkcentra in Amsterdam in principe een goed uitgangspunt zijn voor een ontwikkeling naar orgaan voor sociale wijkopbouw. Dan dienen echter doelstelling en organisatievorm daaraan aangepast te worden. Alleen al als men de praktijk van veel wijkcentra zou omzetten in formele statuten zou er al winst zijn geboekt, want bijna alle funkioneren buiten de verouderde statuten om.

Om werkelijk uit te groeien tot de gewenste organen voor sociale wijkopbouw zou deskundige hulp nodig zijn en een andere subsidieregeling.

Tot slot

Om het begrip en de funktie van de sociale wijkopbouw duidelijk te maken is het voorbeeld van een nieuwe stadswijk gebruikt. In onze dynamische maatschappij zijn echter ook de oude stadswijken toe aan een heroriëntering t.a.v. het voorzieningenpatroon. Veel is er scheefgegroeid en verstard. Wanneer uit de bevolking van de oudere stadswijken initiatieven opkomen om daar aandacht aan te besteden en men volgt de principes en strevingen van de sociale wijkopbouw is ook daar een kans om deze wijken wat leefbaarder te maken.

G. Neervoort.

VRAGEN VOOR DISCUSSIEGROEPEN

1. Kunt u, aan uw eigen woonomgeving denkende, voorzieningen op het terrein van winkels, recreatie, verkeer, vrijetijdsbesteding, onderwijs, parken, verenigingen e.d. opnoemen die er ontbreken?
2. Waaraan zou het liggen dat de door u genoemde voorzieningen ontbreken?
3. Is er in uw woonomgeving een wijkcentrum. Wat doet dit wijkcentrum?
4. Als het wijkcentrum er niet is zou het er dan moeten komen en wat zou volgens u de taak van dit wijkcentrum moeten zijn?
5. Vindt u dat de gemeentelijke overheid voldoende aandacht besteed aan allerlei voorzieningen?
   Zo neen, noemt u dan eens een aantal zaken op waar de overheid volgens u voor zou moeten zorgen?
6. Is het verenigingsleven ook geïnteresseerd in andere zaken dan de specifiek voor haar belangrijke?
7. Zou het mogelijk zijn dat de katholieke, hervormde, gereformeerde, humanistische en andere groepen bereid zijn om terwille van het streven naar 'meer leefbaarheid' om de tafel te gaan zitten en tot aktie te komen?
8. Vindt u dat de humanisten mee moeten doen aan pogingen om in de wijken tot representatieve komité's, cq. stichtingen te komen die bevorderen dat er de gewenste voorzieningen komen?
9. Vindt u het juist om te streven in een woonsamenleving naar 'een gemeenschap van mensen', die zich, op grond van het samen wonen in een wijk, verbonden weten?
   (Gemeenschap wil zeggen: een zich verbonden wetende groep met een gemeenschappelijk ideaal, op elkaar betrokken zijnd.)

HET HUMANISTISCH VERBOND

Waarom is iemand niet eerder op de gedachte gekomen om een boekje als *Het Humanistisch Verbond* *) uit te geven? Zoiets hadden we nog niet, ook al is de lijst van uitgaven al behoorlijk lang. Maar hoofdraadsman Lips, die het initiatief nam en ook voor de samenstelling zorg droeg, was op de leemte gestuit bij de lessen van geestelijke verzorging voor de militairen. Wat is dat Verbond nu eigenlijk? op die vraag moest antwoord gegeven worden en dat is met dit boekje getracht.

Verschillende bekende humanisten en enkele buiten- en tegenstanders hebben ieder één der 13 hoofdstukken voor hun rekening genomen. Er zit een bepaalde lijn in. Na een voorwoord van Lips een stukje geschiedenis van het humanisme in Nederland door Constandse, dat al in de 14e eeuw begint. Interessant is om dit opstel naast dat van de kritiek te leggen, die aan het eind van christelijke kant wordt uitgeoefend. Bonger vertelt hoe het Verbond werd opgericht en in zekere zin vervolgt Spigt daarmee, die enkele fasen in de ontwikkeling beschrijft. Daar tussenin heeft van Praag een theoretische beschouwing van het humanisme gegeven, waarin voortreffelijke gespreksstof zit. Trouwens niet alleen in dit hoofdstuk, er zijn er minstens vijf die daarvoor in aanmerking komen. Behalve aan dat van van Praag denken we hierbij aan de beschouwing van van Dooren over de veelvormigheid van het humanisme en aan die van Lips over de geestelijke vorming en verzorging.

Het hoofdstuk over *Humanitas* valt o.i. buiten het bestek van het boek al is het verhelderend. Van de medewerking van katholieke, reformatorische en humanistische, maar niet bij het Verbond aangesloten zijde zijn we niet kapot. De katholiek Willems beperkt zich tot een klopje op de schouder, van Ruler duikt er wel diep in, en is zeker de moeite waard om besproken te worden. Wat de humanist Oldewelt bijdraagt heeft ons enigszins verbaasd. Hij is de man die niet is aangesloten, maar aan het eind van het verhaal is in elk geval niet duidelijk geworden waarom niet.

Bij een volgende druk moeten enkele korrekties worden aangebracht. Zo staat op pag. 50 vermeld, dat de Engelse beweging 20.000 leden telt. Zelfs al tel je alle verwante organisaties mee, dan kom je niet verder dan 7000, een getal dat overigens in de grafiek op pag. 104 is opgenomen. En natuurlijk kloppen niet alle gegevens in het artikel over de Internationale, want tijdens het drukken zijn er nieuwe leden bijgekomen. Jammer is overigens wel dat in dit hoofdstuk niet vermeld is dat de IHEU zowel door de Verenigde Naties als de UNESCO erkend is en tot de zgn. NGO's behoort, dwz. wereldorganisaties die regelmatig geraadpleegd worden en een zekere erkende internationale status hebben.

Dat neemt niet weg, dat we erg blij zijn met deze uitgave en van harte hopen dat een aantal gespreksgroepen, maar zeker ook vele leden het boekje zullen aanschaffen. Th. P.

*) Het Humanistisch Verbond, 141 pagina's, *f* 2,—, verkrijgbaar bij het Centraal Bureau.

FUTUROLOGIE

In „Dux" heeft drs. J. G. M. Wellen een artikel gepubliceerd „De toekomst als uitdaging", waarin hij wijst op de steeds ingrijpender rol, die de futurologie gaat spelen in het huidige beleid en het denken over mens en maatschappij. In Amerika is de instelling van leerstoelen voor dit nieuwe vak in een vergevorderd stadium van voorbereiding. Maar ook in Nederland is de belangstelling groeiende. Zo is in 1965 in Amersfoort de „werkgroep 2000" opgericht, in Boekelo is gevestigd de internationale Stichting „Mankind 2000 International" en in 1967 is binnen de Nederlandse Sociologische Vereniging opgericht een prospektivistische werkgroep.

Achtergrond van deze toenemende belangstelling voor de toekomst is het besef, dat de mensheid zich op een crisispunt in haar geschiedenis bevindt. Schrijver citeert in dit verband Teilhard de Chardin en Jean Fourastié. Het tijdperk van het conventionele Christendom is voorbij, de mens kan zijn verantwoordelijkheid voor de toekomst niet meer ontlopen en hij zoekt die verantwoordelijkheid een nieuwe religieuze inspiratie.

Niet alleen de kijk op de godsdienst is veranderd maar ook die op de geschiedenis. Het is niet meer de geschiedenis van grote mannen maar de sociale geschiedenis, die onze belangstelling heeft. Het verleden, dat eens maatgevend was moet nu critisch en relativerend worden bezien om er criteria voor de toekomst aan te kunnen ontlenen.

Kenmerkend voor de sociale verandering in de maatschappij is, dat zij plaats vindt overeenkomstig een vooropgezet plan en dat zij op de toekomst is gericht. De mens is eigenlijk in een discontinue verhouding tot zijn geschiedenis komen te staan. Daarom is het beter niet te spreken van evolutie maar van mutatie. Schrijver verwijst hier naar de theorie van de Duitse cultuursocioloog Alfred Weber, die van mening is, dat na de prehistorische mens, de primitieve mens en de mens van cultuur thans de vierde mens, „in statu nascendi" is, nl. de mens van de „great society". Deze vierde mens zou volgens Weber post-historisch, post-kerkelijk en post-burgerlijk en zelfs post-persoonlijk zijn.

Tegenover deze „great society", die op de toekomst is gericht, staat de communaal-gestructureerde wereld, waarin het samenlevingsideaal door het verleden wordt aangereikt. De moderne mens evenwel beproeft overgedragen waarden alleen maar op hun bruikbaarheid voor de toekomst. Tegenover de toekomst zijn diverse houdingen mogelijk. Angst voor de toekomst kan ertoe leiden, dat men de toekomst gaat ontkennen. Maar ook kan men zich met de toekomst gaan bezighouden, omdat men wil vluchten uit het heden. Beide verhoudingen zijn laakbaar. Zo er al een bedreiging is voor de menselijke vrijheid in de toekomst, is het juist een der belangrijkste taken van de toekomststudie dergelijke tendenzen om te buigen.

Kenmerkend voor deze tijd is, dat de mens thans tracht met rationele middelen een greep te krijgen op de toekomst. De mens wil de toekomst in eigen beheer nemen. Omdat de geschiedenis zich niet met een gelijkmatige maar met een steeds grotere snelheid voltrekt, moet de mens steeds verder vooruitkijken. Het verleden is hierbij nog maar een beperkte bron

van inspiratie. Dank zij wetenschap en techniek is de beslissingsruimte van de mens voortdurend uitgebreid.

Met de ontdekking van de atoombom is nu ook het voortbestaan van de mensheid zelf binnen die beslissingsruimte komen te vallen. Daarmee is waarschijnlijk de uiterste grens bereikt.

Het verzet van de wetenschap ten opzichte van de futurologie hangt samen met het feit, dat een belangrijk element van elke wetenschap hier nagenoeg ontbreekt nl. de verificatiemogelijkheid. Beter zou het daarom wellicht zijn te spreken van toekomststrategie. Na elk afgelegd traject corrigeert deze strategie zo nodig haar prognoses. Op deze wijze kan de toekomststrategie toch nog een toekomstbeeld van betrekkelijke continuïteit leveren.

De wetenschappelijke benadering van de toekomst moet een verlengstuk hebben in het praktische handelen. Een toekomstvisie kan in een tijd van fundamentele veranderingen niet uit het verleden worden gedistilleerd maar dient te steunen op intuïtie. Visie en planning samen vormen het beleid.

Naarmate het beleid minder kan steunen op traditie zal het meer gevoed moeten worden door het experiment. Bij alle werk voor de toekomst echter zal de mens toch een bepaald beeld, waar hij naartoe werkt, niet kunnen missen. Ondanks alle pogingen van de futurologen de tijd te anticiperen, zullen zij — aldus schrijver — er niet in slagen een gedetailleerd beeld te schetsen van het dagelijks leven in 1984 of 2000 en nog minder van de wijze waarop de toekomstige mens zijn tijd zal beleven. Men weet immers niet welk effect de maatschappelijke veranderingen zullen hebben op de menselijke geaardheid. Het enige, dat men zeker weet is, dat de mensen van de toekomst alleen dan kunnen leven, als de mensen van nu die toekomst als een uitdaging zien.

(overgenomen uit CRM-documentatie van februari 1968)

ENKELE OPMERKINGEN VAN PROF. BANNING

In de bekende rubriek „Kerk en wereld" in Het Parool schreef de redakteur Jac. Roos in februari jl. een artikel over prof. dr. W. Banning naar aanleiding van diens 80e verjaardag. Uit dit artikel nemen wij het volgende over:

„In zijn kritiek op mensen — ook tegenstanders — was prof. Banning zeer mild. Vorig jaar zei hij: „Er wordt al zo veel onbarmhartig met elkaar omgegaan, laten wij daar niet aan mee doen." Bij die gelegenheid vroeg ik hem: ‚Hoe denkt u over de God-is-dood theologie?" Het voorzichtige antwoord was: „Voor zover ik het zie is deze niet werkelijk belangrijk. Dat zal wel gauw voorbij zijn." Zijn gelijk is nu reeds gebleken.

Ik vroeg verder: „Wat vindt u het meest belangrijke onderwerp van deze tijd?" Antwoord: „Als ik me opnieuw met actuele zaken zou moeten bezighouden zou ik in het probleem van de welvaart duiken. Er is een groot onderscheid met vroeger ontstaan. Toen leefden we met de veroverde welvaart. Nu moet men leren leven met de verworven welvaart."

EDUCATION PERMANENTE

De gedachte dat de opvoeding eigenlijk levenslang duurt, vindt men bij meerdere auteurs uit het verleden. De term „education permanente" vinden we voor het eerst officieel gebruikt in een voorbereidende studie voor een nieuwe onderwijswet in Frankrijk in 1955. De auteur hiervan, P. Arents, schrijft de termen „volksopvoeding" en „adult education" bewust verlaten te hebben om aan te geven dat de mens zich constant moet inspannen om zich aan te passen aan de evoluerende leef- en denkwereld. Na enkele politieke schermutselingen werd de term officieel opgenomen in het wetsvoorstel, dat 1 december 1956 aan het parlement werd voorgelegd. Door de Algerijnse crisis en de daaropvolgende regeringswisseling is dit onderwerp nooit tot wet geworden. De term zelf is momenteel het sterkst verbreid in de kringen van de organismen die de sociale promotie tot doel hebben. Het doel der „éducation permanente" wordt door Arents aldus omschreven: iedereen, man en vrouw, volwassenen en bejaarden, levenslang in de gelegenheid stellen om:

a. het reeds genoten onderwijs, de reeds opgedane ontwikkeling op peil te houden en aan te vullen tot op het hoogste niveau;

b. de beroepskennis, de eigen vaardigheden verder te ontwikkelen en te vervolmaken; het moet tevens, waar de omstandigheden dit eisen, mogelijk zijn deze kennis en kunde te vernieuwen en aan te passen;

c. deel te nemen aan cultuur in iedere vorm, om de behoefte hieraan op te voeren;

d. de velerlei taken, waarvoor de moderne wereld ons stelt, te leren zien en uit te voeren.

De „éducation permanente" omvat dus alle aspecten der opvoeding, zowel sportief en fysisch als intellectueel en technisch. Ze is noodzakelijk om een echte democratie mogelijk te maken, om iedereen gelijke kansen te bieden, om de hoogste prestaties te bereiken. De idee heeft zo'n opgang gemaakt dank zij een versterkt gevoel van menselijke waardigheid en een verdiept bewustzijn der menselijke gelijkheid. Wie de verantwoordelijkheid voor deze „éducation permanente" moet dragen wordt erg omstreden. Sommigen pleiten voor een monopolie van de staat: de rijksoverheid zou rechtstreeks de hele beweging moeten organiseren en leiden. Anderen denken aan een nationale organisatie die het monopolie der „éducation permanente" bezit en die t.o.v. de staat dezelfde onafhankelijkheid bewaart als de „université", waarop ze moet steunen.

In feite zou dit in Frankrijk een laïcitische organisatie zijn, anti-religieus getint. De derde opvatting pleit voor een geschakeerd particulier initiatief. De staat zou particuliere organisaties moeten helpen door subsidies. Eerst zo kan echte democratische vrijheid gegarandeerd zijn.

Samenvatting van een artikel van
E. Lycke, Education permanente in Frankrijk. Tijdschrift voor opvoedkunde; jrg. 12, nr. 6, 1966—1967
(overgenomen uit CRM-documentatie).

GEWETENSBEZWAARDEN MILITAIRE DIENST

De belangstelling voor de jongeman met gewetensbezwaren tegen de militaire dienst is in de laatste jaren sterk toegenomen. De pers besteedt regelmatig aandacht aan hem, het aantal adviesbureaus voor gewetensbezwaarden op commerciële en niet-commerciële basis neemt hand over hand toe, kortgeleden werd de Bond van Dienstweigeraars in het leven geroepen.

Desalniettemin is het aantal dienstplichtigen, dat een beroep doet op de wet gewetensbezwaren militaire dienst, betrekkelijk klein. Het jaarlijkse gemiddelde ligt op ongeveer 250. Iets minder dan een derde gedeelte van het aantal gewetensbezwaarden geeft op niet godsdienstig te zijn.

Ons land kent de dienstplicht, hetgeen betekent dat iedere jongeman van omstreeks twintig jaar kan worden opgeroepen voor het vervullen van militaire dienst. Onze wetgeving kent echter tevens de mogelijkheid van vrijstelling bij ernstige gewetensbezwaren. Vrijstelling van militaire dienst wegens gewetensbezwaren is, zoals blijkt uit de volgorde die zoëven werd aangebracht, geen vanzelfsprekende zaak. Het verzoek om vrijstelling kan in verband daarmede niet met een simpel briefje worden afgedaan. *De gemotiveerdheid van het desbetreffende verzoek moet door de dienstplichtige, zowel schriftelijk als mondeling, worden aangetoond.*

De hier bedoelde vrijstelling is geregeld bij de wet van 27 september 1962, Staatsblad 370, houdende regeling inzake vrijstelling van de militaire dienst wegens ernstige gewetensbezwaren. De nadere uitwerking is neergelegd in het Besluit van 29 oktober 1964, Staatsblad 404, houdende maatregelen ter uitvoering van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst.

Artikel 2 van de wet luidt als volgt:

„Ernstige gewetensbezwaren in de zin van de wet zijn de onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen de vervulling van militaire dienst van hem, wiens godsdienstige of zedelijke overtuiging hem deelneming aan elk oorlogsgeweld verbiedt.

De bezwaren kunnen zich richten hetzij tegen de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, hetzij tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook".

De dienstplichtige, wiens bezwaren zich richten tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook, wordt bij erkenning van zijn bezwaren vrijgesteld van iedere vorm van militaire dienst. In de plaats daarvan komt een burgerdienst, die op dit moment 21 maanden bedraagt. In geval van oorlog of andere buitengewone omstandigheden kan deze erkende bezwaarde worden opgeroepen voor het vervullen van buitengewone vervangende dienst.

De dienstplichtige, wiens bezwaren zich richten tegen de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen, wordt bij erkenning belast met ongewapende dienst.

De veronderstelling dat het veel moeilijker zou zijn erkend te worden wegens beperkte bezwaren, dan wegens gewetensbezwaren tegen iedere vorm van militaire dienst, is beslist onjuist.

De thans van kracht zijnde wet is van jonge datum. Dit feit maakt het duidelijk dat de interpretaties der onderdelen nog niet volkomen vast staan. De hierna volgende opmerkingen zijn in overeenstemming met de jurisprudentie, zoals die tot nu toe is opgebouwd.

De wet gaat over gewetensbezwaren en niet over gevoels-, politieke- of doelmatigheidsbezwaren. Dit punt behoeft aandacht.

In het algemeen gesproken leeft er in ieder van ons een min of meer duidelijk gevoel van afkeer van oorlogsgeweld. Dat gold ook voor hen, die in de jaren 40—50 het oorlogsgeweld als uiterste middel accepteerden ter vernietiging van het nationaal-socialisme en ter bevrijding uit de concentratiekampen van joden en andere politieke slachtoffers van het Hitler-regime. Afkeer van oorlog behoeft derhalve nog niet te betekenen dat men oorlogsgeweld onder alle omstandigheden afwijst.

Het is niet onverklaarbaar dat jongemensen van nu anders tegenover de oorlog van '40—'45 staan dan de generatie, die de praktijk van de nationaal-socialisten uit eigen ervaring hebben leren kennen. Zij hebben meer aandacht voor de oorzaken, die tot de twee wereldoorlogen hebben geleid. Er zijn, zo betogen zij, in de jaren voor '40 ernstige politieke fouten gemaakt, zoals er nu soortgelijke fouten worden gemaakt ten aanzien van het Nabije Oosten, Vietnam, Afrika enz. enz. Uit protest daartegen weigeren sommigen militaire dienst temeer omdat oorlog geen enkel probleem zou oplossen.

Hoe men over dergelijke politieke en doelmatigheidsbezwaren ook moge denken, het zijn geen bezwaren destijds door de wetgever bedoeld, en daarmede moet een Minister van Defensie, die nu eenmaal niet eigenmachtig met een wet kan omspringen, rekening houden.

De wet spreekt vervolgens van *onoverkomelijke* gewetensbezwaren. Ook dat is een punt, waarover een dienstplichtige, die een beroep op de onderhavige wet wil doen, niet te gemakkelijk moet heen lopen.

Het is zonder meer duidelijk dat de Wetgever het geweten ernstig neemt. De levenspraktijk leert echter dat vrijwel geen enkele gewetensbeslissing op één enkele overweging gebaseerd is, doch tot stand komt nadat verschillende, soms tegenstrijdige, belangen tegen elkaar zijn afgewogen. Daarom zal men moeten duidelijk maken dat men wegens gewetensbezwaren het oorlogsgeweld afwijst, ook wanneer waarden als vrijheid en gerechtigheid op het spel staan.

In de derde plaats heeft de wet het over onoverkomelijke gewetensbezwaren, die voortvloeien uit een godsdienstige of zedelijke overtuiging.

Met deze passage wil de wetgever niet betogen dat slechts zij, die zijn aangesloten bij een kerkgenootschap of een genootschap op geestelijke grondslag, zoals het Humanistisch Verbond, voor erkenning in aanmerking komen, maar dat de beslissing van een verzoeker verband dient te houden met zijn gehele levensvisie. Daarom wordt van hem gevraagd duidelijk te maken hoe hij op de gedachte van dienstweigeren is gekomen,

hoe die gedachte zich tot een besluit heeft ontwikkeld, hoe hij dit besluit rechvaardigt, alsmede hoe de verzoeker met zijn overtuiging in het leven staat en denkt over zijn houding in geweldssituaties, groot en klein.

Tenslotte spreekt de wet over *onoverkomelijke gewetensbezwaren tegen elk oorlogsgeweld.* Wanneer een verzoeker aanvoert dat hij niet kan deelnemen aan een oorlog tegen Noord-Vietnam, maar zich wel gerechtigd acht tot het opnemen van de wapenen tegen Zuid-Vietnam, dan is zulks zijn goed recht, maar een beroep op de thans van kracht zijnde wet gewetensbezwaren militaire dienst heeft dan geen enkele zin. Dat geldt ook ten aanzien van hen, die het deelnemen aan oorlogsgeweld voor zichzelf afwijzen, maar de toepassing van dit geweld door anderen goedkeuren.

Een bijzondere complicatie doet zich voor met betrekking tot het militaire optreden van de Verenigde Naties. De verzoeker, die aanvoert dat hij bezwaren heeft tegen deelneming aan oorlogsgeweld, waartoe de Overheid van zijn land hem oproept, maar wel bereid is mede te werken aan de toepassing van militair geweld door de Verenigde Naties, komt niet voor erkenning in aanmerking. De moeilijkheid hierbij is, dat menige jongeman niet weet wat hij zegt wanneer hij het militaire optreden van de V.N. accepteert. Hij denkt aan vredesoperaties, maar vergeet dat de oorlog in Korea ook in het kader van de Verenigde Naties werd gevoerd.

Het spreekt vanzelf dat de verzoeker, die de vredesoperaties wel maar het oorlogsgeweld, waartoe de V.N. gerechtigd is, niet accepteert, als gewetensbezwaarde kan worden erkend.

Iedere dienstplichtige, ongeacht het feit of hij reeds in militaire dienst is of is geweest, kan op de wet gewetensbezwaren militaire dienst een beroep doen.

Hij moet daartoe een schriftelijk verzoek indienen bij de Minister van Defensie. Een gewone brief is voldoende. Wel dient het verzoek met redenen te zijn omkleed.

Nadat de brief is ingediend volgt er een onderzoek door de Sociale Dienst van het Ministerie van Defensie. Het rapport van deze dienst ligt op het departement er inzage van de verzoeker. Bovendien vindt er, tenzij de verzoeker weigert daaraan medewerking te verlenen, een psychiatrisch onderzoek plaats, niet door een militaire arts, maar het lid/psychiater van de Commissie van Advies inzake gewetensbezwaren militaire dienst. Zijn rapport kan de verzoeker niet ter inzage krijgen, wel een uittreksel van dit rapport.

Tenslotte wordt de verzoeker uitgenodigd voor een gesprek met de zoëven genoemde commissie. In deze commissie zitten geen militairen, noch ambtenaren van Defensie, maar burgers, die geacht worden de verschillende geestelijke stromingen in ons land te vertegenwoordigen. Deze commissie bestaat uit omstreeks twintig leden, doch de verzoeker verschijnt voor een uit drie leden bestaande subcommissie van wisselende samenstelling. Het is de taak van deze commissie in een gesprek, derhalve niet in een verhoor, na te gaan of bij verzoeker sprake is van gewetensbezwaren in de zin van de wet. De commissie brengt advies uit aan de Minister van Defensie, die daarna zijn beslissing neemt. Tegen de beslissing kan verzoeker in beroep gaan bij de Kroon.

De commissie van advies staat niet bij iedereen, om het eufemistisch uit te drukken, in hoog aanzien. Een merkwaardige zaak, wanneer men weet dat de commissie voor een niet onbelangrijk gedeelte bestaat uit geestelijke werkers, juristen die vooraan staan in de strijd voor recht en geestelijke vrijheid, oud-jeugdleiders enz.

Aan het voorgaande moet onmiddellijk worden toegevoegd dat de commissie niet altijd gelukkig is met de wijze waarop gewetensbezwaarden hun beweegredenen naar voren brengen en toelichten. Ook al is slechts bij uitzondering sprake van een werkelijke kortsluiting tussen verzoeker en commissie, toch lijkt het nuttig aan de mogelijke oorzaken enige aandacht te besteden.

Het spreekt vanzelf dat de leden van de commissie, gewone mensen met uiteenlopende karakters en verschillend in temperament, niet altijd overeenkomstig de verwachtingen reageren. Het is echter niet waar dat de leden van deze commissie er op uit zijn een gewetensbezwaarde de voet dwars te zetten. Wel hoopt de commissie de verschillende facetten van een moeilijk vraagstuk op voor de verzoeker begrijpelijke, doch vrij diepgaande wijze te kunnen bespreken, uit respect voor wet en verzoeker, die men in zijn gewetensbezwaren ernstig wil nemen.

Doordat rond deze commissie een legende is opgebouwd verschijnt menige jongeman niet onbevooroordeeld, maar vervuld van wantrouwen, soms zelfs agressief wantrouwen, voor de commissie. Zo'n houding maakt het bijzonder moeilijk tot een open gesprek te komen. Daarom bewijzen adviseurs, wier voorlichting in belangrijke mate is gericht op het laten voortbestaan van de zoëven genoemde legende, hun cliënten beslist geen dienst.

Tenslotte is het nodig te wijzen op het feit dat sommige dienstplichtigen onvoldoende voorbereid voor de commissie verschijnen. Uit hetgeen eerder naar voren werd gebracht bleek dat het gaat om een wet met verscheidene facetten. Het is naïef te veronderstellen dat een commissie, hoe die ook is samengesteld, genoegen zou mogen nemen met de simpele mededeling van de verzoeker dat hij oorlogsgeweld afwijst.

Gelukkig kent ons land enkele bonafide en goed geoutilleerde adviesbureaus voor dienstweigeraars. Ook het Humanistisch Verbond beweegt zich op dit terrein. Onlangs heeft het hoofdbestuur van het Verbond de heer C. Uitenbogaard, wonende te Amersfoort, Ringweg Koppel 25 a, tel. 03490 - 21187, benoemd tot geestelijk raadsman voor gewetensbezwaarden militaire dienst, als opvolger van de heer D. Th. F. d'Angremond. Hij zal in deze taak worden bijgestaan door een aantal over het land verspreid wonende medewerkers.

De taak van deze raadsman is van drieërlei aard:

1. hij verstrekt zakelijke informatie,
2. hij spreekt met de gewetensbezwaarde teneinde hem duidelijk te doen worden of bij hem sprake is van bezwaren tegen de militaire dienst in de zin van de wet,
3. desgewenst begeleidt hij een gewetensbezwaarde naar de eerder genoemde commissie van advies.

De praktijk heeft geleerd dat een gewetensbezwaarde zich soms in eerste aanleg wendt tot een gemeenschapsbestuur of een plaatselijk geestelijke raadsman.

Alhoewel de keuzevrijheid van de gewetensbezwaarde gerespecteerd wordt verdient het aanbeveling hem te attenderen op de mogelijkheid van contact met de desbetreffende geestelijke raadsman.

Eerder is naar voren gebracht dat in ons land het aantal adviesbureaus toeneemt. Het komt een enkele maal voor dat een gemeenschapsbestuur wordt uitgenodigd tot het verlenen van medewerking aan de oprichting van een plaatselijk adviesbureau op algemene grondslag.

De vraag dringt zich op of adviesbureaus op algemene grondslag met betrekking tot de behandeling van gewetensvragen een taak hebben. In ieder geval lijkt de stelling juist dat een bureau van een geestelijke signatuur, die voldoende overeenstemming vertoont met de levensvisie van een gewetensbezwaarde, een diepergaande behandeling van zulke vragen mogelijk maakt. Dit klemt temeer omdat de gewetensbezwaarde aan de commissie van advies moet kunnen duidelijk maken dat zijn bezwaar voortvloeit uit zijn levensovertuiging.

Daar komt bij dat het aantal gewetensbezwaarden betrekkelijk klein is. In verband daarmede mag men zich de vraag stellen of uitbreiding van het aantal bureaus nodig is.

Voor het geval aan een gemeenschapsbestuur medewerking tot oprichting van een algemeen adviesbureau wordt gevraagd stelt het hoofdbestuur vooroverleg op prijs.

Het voorgaande relaas is gebaseerd op de huidige wet gewetensbezwaren militaire dienst. Dit betekent niet dat deze wet in humanistische kring geen vragen oproept. Met betrekking tot redactie en interpretatie van wet en maatregel is contact met bureaus van andere signatuur zeker gewenst. Het Verbond onderzoekt de mogelijkheid van een dergelijk contact.

P. A. Pols

PLAATSELIJKE GEESTELIJKE VERZORGING — STATISTISCH OVERZICHT

Inleiding

Elk jaar gebeurt het enkele malen, dat medewerkers uit de praktijk vragen om statistische gegevens van het landelijke geheel. Globaal worden deze steeds vermeld in het jaarverslag van het hoofdbestuur.

Meer uitgewerkt worden ze per halfjaar toegezonden aan de Centrale Commissie voor G.V. Deze uitgewerkte statistiek steeds aan alle medewerkers toe te zenden, zou economisch niet verantwoord zijn. Wie erin geïnteresseerd is, kan haar echter wel ter inzage krijgen.

Bovendien lijkt het nuttig, de meer uitvoerige gegevens telkens na 3 à 5 jaar eens in „Kader" te publiceren. Dat gebeurt nu in het onderstaande overzicht, gebaseerd op de toestand van 31 december 1967. Men houde er rekening mee, dat de cijfers slechts op een half jaar betrekking hebben.

Begrenzing

De volgende statistiek bestrijkt slechts een gedeelte van de Plaatselijke GV: Het Zieken- en bejaardenbezoek valt er buiten.

Over het studentenwerk en de academische contactgroepen hopen wij later eens een overzicht in „Kader" te plaatsen.

Van het werk der Plaatselijke GV in engere zin geeft de statistiek eveneens slechts een gedeelte weer. Rondom de ervaren vrijwilligers vormen wij n.l. een kring van incidentele medewerkers, die pas naar gelang van gebleken geschiktheid en bereidheid, bij de vaste kern worden betrokken, en in de statistiek worden opgenomen.

Hoewel er dus in werkelijkheid meer gebeurt, kan uit de registratie van het regelmatige werk toch iets worden opgemaakt. Vooral over de interne getalsverhoudingen, tussen verschillende soorten moeilijkheden en wegen van herkomst. En wel, omdat deze verhoudingen in hoofdlijn nogal constant blijken.

Inhoud

De indeling van feitelijke bemoeienissen op het statistiekformulier, zou men kunnen samenvatten in drie rubrieken die elkaar ten dele dekken.

a. Begeleiding in blijvende eenzaamheid.
b. Beraad in persoonlijke crises.
c. Menselijke bemiddeling tussen de enkeling en gespecialiseerde instanties.

De samenwerking en kennismaking met instanties van Maatschappelijk Werk en Geestelijke Gezondheidszorg blijft toenemen, o.a. via onze regionale werkbesprekingen.

Dat dit mogelijk blijft, is vooral te danken aan de continuïteit in het corps van vrijwillige medewerkers; met de geringe mogelijkheden tot beroeps-begeleiding wordt aldus toch in de loop van jaren een behoorlijke praktijk-ervaring verkregen en vindt voortdurend selectie en differentiatie plaats.

Kwantitatief blijft bekendmaking van ons werk, ook bij plaatselijke instanties, een onbevredigend punt. Deze bekendmaking uit te breiden, vraagt meer intensieve beroeps-begeleiding dan thans beschikbaar is. Bovendien is door de onberekenbaarheid van aanmeldingen een corps vrijwilligers nodig, dat enerzijds geografisch nog meer gespreid, anderzijds kwalitatief nog meer gedifferentiëerd zou moeten zijn.

STATISTIEK 2e HALFJAAR 1967

	dec. '65	dec. '66	dec. '67
1. *Medewerkers*			
PGR + GGR	48	44	43
MGV	34	36	42
Samen	82	80	85
Ingezonden rapporten	66%	82%	83½%
2. *Werkzaamheden*			
Contacten die van ons uitgingen	152	259	183
Daarvan leden HV	96	175	104
Cliënten uit zichzelf gekomen	423	269	313
Daarvan leden HV	131	125	166
Contacten + cliënten totaal	575	517	496
Daarvan leden totaal	227	300	264
3. *Herkomst via*			
Tel. boek, dagblad, gem. orgaan		40%	30%
Persoonlijke relaties		28½%	17%
Soc. dienst, Bureaux LGM, Humanitas		10%	10%
Contactbezoek		8%	5%
CB + CGR		6%	17%
Gespreksgroepen, arts, uitvaart, HCHC		6%	9%
CV Justitie, Mens en Wereld		1½%	9%
Radio + TV		—	3%
		100%	100%
4. *Aard van de moeilijkheden*			
Ziekte en ouderdom		21%	20%
Gezin en opvoeding		19%	10%
Huwelijk, HCHC, echtscheiding		17%	26%
Eenzaamheid		16%	11%
Beroep		8%	10%
Uitvaart		5%	1%
Huisvesting		4%	6%
Levensovertuiging		2%	5%
Misdrijf, reclassering, alcohol		2%	3%
Fin. hulp		1%	4%
Diversen (homofilie, mil. dienst, dienstweigering)		5%	4%
		100%	100%
5. *Speciale Diensten*			
Gewest of Federatie GR	9	10	11
GV Studenten: GR of Secr.	7	10	10
GV bij Uitvaart: Secr. (geschat)	6	6	6
Sprekers (geschat)	15	15	15
Aanvragen per half jaar (geschat)	60	60	60
Bureau L. en G.M. GR:		5	5
Psych. Inrichtingen GR:		1	1
Tel. Hulpdienst Amsterdam GR:		4	3

P. N. Kruyswijk

DIENSTENCENTRA VOOR BEJAARDEN

De Commissie voor de begeleiding van de dienstencentra voor bejaarden, ingesteld op 9 oktober 1964 door de toenmalige minister van maatschappelijk werk heeft achtergronden en ervaringen met dienstencentra voor bejaarden bestudeerd en in een rapport conclusies en richtlijnen voor het beleid vastgelegd. Uitgangspunten voor het beleid moeten zijn de bevordering van het behoud van de zelfstandigheid der bejaarden en hun integratie in de maatschappij. Met het oog op de grote heterogeniteit van de groep bejaarden zal een gevarieerd stelsel van hulpverleningsvormen op genuanceerde wijze moeten worden aangeboden; grote aandacht zal dienen te worden geschonken aan bruikbaarheid en toegankelijkheid der voorzieningen.

Als vormen van dienstencentra worden gezien:

1. het z.g. ingebouwde dienstencentrum, bij een complex van bejaardenwoningen, nochtans geen deel uitmakend van een bejaardentehuis;
2. het dienstencentrum los in de wijk;
3. een ingebouwd dienstencentrum, dat tevens een wijkfunctie vervult voor zelfstandig wonende bejaarden buiten het complex;
4. een dienstencentrum, zelfstandig opererend, maar gebouwd in combinatie met een openbare bibliotheek en/of een Kruisgebouw;
5. een dienstencentrum, gebouwd en opererend in een centrale ruimtelijke voorziening ten behoeve van het sociaal-culturele leven in een dorp of een stadswijk (dorps- of wijkcentrum, eventueel buurthuis);
6. een dienstcentrum, ingebouwd in een bejaardentehuis.

Wat betreft opzet en organisatie wijst het rapport erop, dat een doelgericht plaatselijk beleid tot stand moet komen; een plaatselijke of regionale raad voor bejaardenzorg, als omschreven in de brochure „plaatselijk bejaardenwerk" van de Nederlandse Federatie voor Bejaardenzorg zal in veel gevallen van belang zijn.

Bij het plaatselijk beleid zal coördinatie tot stand moeten komen met bouwbeleid, woonruimtebeleid en opnemingsbeleid in verzorgingstehuizen. Het plaatselijk beleid dient te worden afgestemd op de plaatselijke omstandigheden; de aan het dienstencentrum te stellen eisen hangen samen met wat plaatselijk reeds aanwezig is; reeds bestaande voorzieningen dienen te worden ingeschakeld. In verband met de bereikbaarheid dient men te rekenen met een actieterrein voor het dienstencentrum van ongeveer 3 km².

Bij de opzet van het dienstencentrum dient er samenwerking te zijn tussen de levensbeschouwelijke groeperingen van de plaatselijke gemeenschap, tussen overheid en particulier initiatief en tussen instellingen op diverse niveaus, die werkzaam zijn op het terrein van de bejaardenzorg. Aanbevolen wordt in een vroegtijdig stadium het overleg te openen.

Voorafgaande aan de opzet van een dienstencentrum dient het patroon van de aanwezige voorzieningen en dat van de nog te realiseren mogelijkheden zorgvuldig geïnvesteerd te worden; aanbevolen wordt van geval tot geval te onderzoeken of combinatiemogelijkheden met wijkcentra, buurthuizen, dorpshuizen, Kruisgebouwen aanwezig zijn.

Het rapport ziet de volgende aspecten aan de functie van het dienstencentrum:

a. het vormen van een confrontatie-punt voor de samenleving met het bejaard-zijn;
b. voorlichting en informatie over hetgeen er aan diensten en voorzieningen ter beschikking staat, en hoe deze te verkrijgen zijn;
c. het vormen van een schakelfunctie door bemiddeling naar bepaalde organsiaties en voorzieningen, teneinde deze beter bereikbaar te maken;
d. het scheppen van mogelijkheden voor sociaal verkeer;
e. pluriformiteit; binnen één instituut worden alle mogelijke diensten gecoördineerd en geconcentreerd, waardoor een sluitend pakket van voorzieningen met optimale toegankelijkheid wordt verzekerd;
f. dienstverlening; het verschaffen van concrete diensten en hulp.

Wat betreft de praktische taak van het dienstencentrum wijst het rapport op de volgende punten:

Het aanwezig zijn van deskundige hulp is essentieel. In een dienstencentrum moeten tenminste de volgende activiteiten kunnen plaatsvinden: spreekuur deskundige leiding, sociaal en cultureel werk (onderling contact, lezen, biljarten, hobbies, etc.), maaltijdenverstrekking (in eigen beheer of uitgiftepost), pedicure, bad en/of douchebeurten, eventueel het doen van de was, spreekuur en/of behandeling door arts/wijkverpleegster, para-medische behandeling en indien nodig het verstrekken van logies.

De lokaliteiten zullen aangepast moeten zijn aan de activiteiten; eventueel kan een ruimte voor meerdere activiteiten bruikbaar gemaakt worden; bij een ingebouwd dienstencentrum moet er rekening mee worden gehouden, dat dit in de praktijk ook een wijkfunctie gaat vervullen.

Het inschakelen van bejaarden bij opzet en organisatie van de tijdsbesteding is een belangrijk punt van aandacht; er zullen mogelijkheden moeten zijn tot meer zowel als minder actieve vormen van tijdsbesteding.

Van groot belang is goede, welbewust gerichte, introductie van een dienstencentrum in de plaatselijke samenleving.

Vrijwilligers bij het werk rond het dienstencentrum dienen een zekere voorlichting en begeleiding te krijgen m.b.t. het werk met bejaarden.

Voorts wordt er in het rapport op gewezen, dat het wenselijk is de deelname aan de activiteiten en het gebruik van de geboden voorzieningen te registreren, ter beoordeling van de functie van het centrum en de waardering van de activiteiten, en ten behoeve van de bezinning op het beleid met betrekking tot de positie van het dienstencentrum in buurt of wijk.

Bron: CRM-Documenatie, 1968, no. 4.